

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
Харківський коледж
Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНЕ ВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО
ФАХІВЦЯ З ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

(методичні настанови)

Харків

2019

УДК 378.147.091.33-027.22:373.2(072)

О 72

Укладачі:

Шапаренко Х.А. – к. пед. н., доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Пехарєва С.В. – к. пед. н., доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Ярославцева М.І. – к. пед. н., доцент, кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Коробова Т.В. – викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Рецензенти:

Роганова М.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Івах С.М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

О 72 Особистісно-професійне вдосконалення майбутнього фахівця з дошкільної освіти в процесі педагогічної практики : методичні настанови / уклад.: Х.А. Шапаренко, С.В. Пехарєва, М.І. Ярославцева, Т.В. Коробова ; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. – Харків : **назва типографії**, 2019. – 94 с.

У методичних настановах розглянуті особливості особистісно-професійного вдосконалення майбутнього фахівця з дошкільної освіти в процесі організації педагогічної практики. Визначені основні напрями роботи інтенсифікації самоосвіти і самовиховання студентів, підвищення рівня їх професійної готовності в процесі синтезу педагогічних теоретичних знань з практичною діяльністю.

Призначено для студентів педагогічних напрямів підготовки, викладачів, вихователів, методистів і завідувачів закладів дошкільних навчальних.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (Протокол № 4 від 13.02.2019 р.)

УДК 378.147.091.33-027.22:373.2(072)

© Шапаренко Х.А., Пехарєва С.В.,

Ярославцева М.І., Коробова Т.В., 2019

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	8
1.1. Характеристика особистісно-професійного вдосконалення майбутнього фахівця з дошкільної освіти.....	8
1.2. Педагогічна практика як чинник особистісно-професійного вдосконалення майбутнього фахівця з дошкільної освіти.....	17
1.3. Організація педагогічної практики для особистісно-професійного вдосконалення майбутнього фахівця з дошкільної освіти.....	29
РОЗДІЛ 2. ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНЕ ВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ	47
2.1. Особистісно-професійне вдосконалення фахівця з дошкільної освіти в процесі педагогічної діяльності	47
2.2. Комплексно-цільова програма «Управління особистісно-професійним вдосконаленням майбутніх фахівців з дошкільної освіти».....	50
2.3. Методичні рекомендації щодо впровадження комплексно-цільової програми.....	58
ПІСЛЯМОВА	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТКИ	71

ПЕРЕДМОВА

Становлення української державності, інтеграція до європейського та світового співтовариств, відмова від тоталітарних методів управління державою й побудова громадянського суспільства зумовлюють відповідні зміни в системі освіти. Одним із стратегічних напрямів реформування національної системи освіти, окреслених у “Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті”, є пошук інноваційних підходів до професійної підготовки педагогічних кадрів, спроможних забезпечити умови для розвитку й самореалізації кожної особистості як громадянина України, навчати й виховувати генерацію нових

Однією з головних цілей у підготовці студентів до майбутньої педагогічної діяльності виступає розвиток їхнього професіоналізму та професійної компетентності, готовності до інновацій у навчально-виховній роботі з дітьми, актуалізація професійно-педагогічного потенціалу, формування професійної рефлексії, професійне виховання майбутніх педагогів.

Проблеми підготовки майбутніх фахівців до професійної педагогічної діяльності, їхнього професійного становлення, формування педагогічної майстерності тощо розкрито в дослідженнях Л. Артемової, Н. Гавриш, О. Дубасенюк, І. Зязюна, К. Крутій, Н. Ничкало, І. Шоробури та інших. Так, застосування інтерактивних методів у навчанні студентів розкриті у працях Л. Артемової, Г. Беленької, Л. Онофрійчук; умови формування педагогічної майстерності майбутніх педагогів і майбутніх вихователів зокрема досліджували І. Зязюн, Ю. Косенко, Т. Швець та інші; форми, методи, засоби, умови підготовки майбутніх педагогів стали предметом досліджень Н. Богданець-Білоskalенко, В. Ворожбіт-Горбатюк, Л. Зданевич, Н. Казакової, Т. Пушкар та інших.

Адже, сучасні діти дошкільного віку живуть у динамічному середовищі, яке постійно розвивається. Їхніми характерними рисами стають висока емоційна чутливість, розумова активність і обізнаність у більшості доступних сфер оточуючої дійсності; неврівноваженість нервової системи; незадовільний стан здоров'я, відмінності у ціннісних орієнтаціях.

У цих умовах фахівці з дошкільної освіти здебільшого не готові до врахування у навчально-виховному процесі зазначених рис. Така ситуація зумовлює конкретні вимоги до особистісно-професійного вдосконалення фахівців від якого значною мірою залежить успішність розвитку дитини в дошкільні роки.

Необхідно вирішити низку суперечностей, які об'єктивно мають місце в теорії та практиці педагогіки вищої школи, а саме: між сучасним усвідомленням природи освіти, визнанням людиноцентрованої системи освіти й домінуючою соціоорієнтованою парадигмою педагогічної практики вищих навчальних закладів; між об'єктивною потребою суспільства в якісній підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти і недостатнім рівнем особистісно-професійного вдосконалення випускників закладів вищої освіти; між традиційним розумінням функції вищого педагогічного закладу й сучасним уявленням про професіоналізм, професійну компетентність, місця педагогічної практики у навчально-виховному процесі; між необхідністю цілеспрямованого самовдосконалення педагогічних можливостей майбутнього вихователя та недостатньою опорою на практичний досвід як умови найбільш повного розкриття професійної компетентності та ін. обумовило розробку методичних рекомендацій щодо особистісно-професійного розвитку майбутнього вихователя в процесі практичної підготовки.

У системі підготовки майбутніх фахівців з дошкільної освіти, педагогічна практика є однією з основних форм їх професійного становлення. Вона дозволяє синтезувати теоретичні знання і практичний досвід.

У свій час К. Д. Ушинський зазначав, що: "Метод викладання можна вивчити з книги або із слів викладача, але придбати навичку у вживанні цього методу можна лише тривалою і довготривалою практикою" [1, с. 3]. Опанування педагогічної діяльності і формування готовності до неї можливі тільки при взаємопроникненні і взаємообумовленості теоретичної і практичної підготовки майбутнього педагога: жоден компонент професійних умінь і навичок не можна сформувати лише в аудиторіях.

Сучасний підхід до педагогічної практики заснований на реалізації ідей гуманізації і гуманітаризації, коли метою і сенсом навчального процесу є особистісно-професійне вдосконалення індивідуальності студента. Такий підхід здійснюється не через навчання певним знанням, умінням і навичкам, а в процесі практичної діяльності, ядром якої є розвиток і саморозвиток індивідуальних здібностей кожного.

Навчальну діяльність студентів необхідно організувати як процес рішення науково-практичних проблем, що дозволяють кожному студентові здійснювати саморозвиток, самопізнання, рефлексію, особистісно-професійне становлення. При такому підході в педагогічній практиці академії основним суб'єктом є студент. Студент перестає бути накопичувачем знань (а викладач – їх транслятором): передати відомості про заклад дошкільної освіти, про вихователя, про дітей, провести і проаналізувати певну кількість занять. Ключовим стає вирішення студентом педагогічних проблем у навчально-виховному процесі закладу дошкільної освіти, оскільки головне – сам студент, зміни в його особистісно-професійному сприйнятті.

Методичні настанови є частиною науково-методичного супроводу процесу професійної підготовки майбутніх педагогів для мережі дошкільної освіти.

Провідна ідея полягає у створенні можливостей для особистісно-професійного вдосконалення майбутніх фахівців з дошкільної освіти під час педагогічної практики.

Головними завданнями є такі:

- формування позитивної мотивації до здійснення педагогічної діяльності й прагнення до особистісно-професійного вдосконалення;
- розкриття сутності та змісту педагогічної діяльності фахівця з дошкільної освіти;
- отримання уявлень про власні потенційні можливості, психофізіологічні, соціально-культурні особливості, розвиток адекватного розуміння самої себе, корекція самооцінки; стимуляція розвитку та розкриття творчих здібностей як запорука успішної професійної діяльності;

- допомога в усвідомленні життєвих цілей, визначенні професійних намірів, формування прагнення до особистісно-професійного вдосконалення, у тому числі на основі самоосвіти;

- формування готовності до конкуренції на ринку праці, досягнення певного соціально-професійного статусу як фактора економічної та творчої незалежності;

- виховання характеру, розвиток інтелектуальної та духовної свободи, почуття власної гідності, вміння долати життєві труднощі, емоційну стійкість в складних життєвих ситуаціях, віри у свої власні сили в поєднанні з відповідальністю та повагою до інших людей;

- набуття навичок, формування культури спілкування як передумови успішної інтеграції в суспільство, готовності до взаємодії між людьми, групами, з одного боку, а з іншого, як запоруку збереження психологічного комфорту та рівноваги;

- розкриття механізмів педагогічної рефлексії, самооцінки, самоаналізу, саморозвитку в процесі особистісно-професійного вдосконалення майбутніх фахівців з дошкільної освіти;

- створення умов для вдосконалення у майбутніх фахівців з дошкільної освіти, можливостей для творчого перетворення дійсності в процесі педагогічної практики.

Тому вважаємо за необхідне виокремити сучасні підходи до підготовки майбутніх фахівців з дошкільної освіти, що знайшли відображення в науково-педагогічних дослідженнях різних науковців та висвітлити різні аспекти означеної проблеми.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

1.1. Характеристика особистісно-професійного вдосконалення майбутнього фахівця з дошкільної освіти

Побудова суспільства знань, формування знанневої особистості, де ключова роль відводиться її вмінню та бажанню постійно вдосконалюватися є лейтмотивом нового століття. Особливої гостроти це питання набуває у контексті професійного розвитку фахівців освітньої галузі, зокрема фахівців дошкільної освіти.

Актуальність постійного професійного вдосконалення фахівців даної категорії обумовлюється, щонайменше, трьома чинниками.

По-перше, з огляду на специфічність етапу дошкільного дитинства, його винятково значущу роль в онтогенезі особистості, майбутній фахівець з дошкільної освіти, окрім любові до вихованців та наявності високих моральних якостей, має володіти: значним арсеналом психолого-педагогічних знань, методик/технологій організації різних видів дитячої діяльності, сучасних підходів щодо розвитку та виховання дошкільників, створення розвивального життєвого простору, а також впровадження дієвих форм співпраці з сім'ями вихованців й іншими соціальними інституціями. Без сумніву, базові професійні знання й уміння потребують постійного творчого їх переосмислення у світлі викликів сучасного дошкільного дитинства та систематичного інтенсивного оновлення з огляду на масштабність інновацій.

По-друге, сьогодні кожен дошкільний заклад, окрім реалізації основних завдань державного стандарту, намагається забезпечити щоденне змістовне буття дітей через залучення їх до різноманітної гурткової (студійної) роботи. Виходячи з можливостей та інтересів дітей, а також враховуючи запити батьківської громадськості дошкільні заклади надають додаткові послуги з навчання дітей англійської мови, хореографії, музичного/образотворчого мистецтва, комп'ютерної грамоти, гри у шахи, футбол тощо. Такі послуги потребують від

педагога певного рівня кваліфікації. Проте, далеко не всі фахівці системи дошкільної освіти мають офіційно здобуту необхідну суміжну спеціальність, а тому багато хто з них опановує певними знаннями й уміннями індивідуально (навчаючись за спеціальною програмою) чи відвідуючи певні навчальні тренінги/курси.

По-третє, маємо визнати – у сучасному суспільстві професія вихователя з позиції своєї престижності посідає чи не найнижчу сходинку у рейтингу освітянських спеціальностей, що дещо нівелює конкуренцію в професійному середовищі й негативно відображається на мотивації фахівців даної галузі до безперервного професійного розвитку.

Професійні уміння і якості майбутніх працівників закладів дошкільної освіти системно та цілеспрямовано формуються у закладі вищої освіти. Ряд українських учених здійснили різнобічний аналіз стану підготовки педагогічних кадрів за кордоном і порівняли його зі станом освіти в Україні.

У європейському просторі освіта дорослого населення займає пріоритетне місце в суспільстві (щонайбільше в другій половині ХХ – початку ХХІ ст.), стаючи для багатьох держав незмінною складовою соціальної політики.

Результати цих зусиль відображено у роботах А. Алексюка (порівняльно-технологічний аналіз), В. Бондаря (управлінсько-дидактичний підхід), В. Андрущенко, В. Лутая, В. Кременя, В. Огнев'юка (філософські аспекти сучасної освіти), В. Паламарчук (проблемно-пошуковий аспект) та інших. У дослідженнях Г. Бордовського, О. Глузмана, В. Кузя, В. Сагарди розкрито питання становлення багаторівневої педагогічної освіти, цілісності університету як її наукового та навчального центру.

Моделювання багаторівневої педагогічної освіти відображено в роботах Л. Артемової, А. Бойко, С. Власенко, Г. Грищенко. Продуктивний підхід до аналізу питань підготовки спеціалістів для дошкільних установ та осмислення процесів, специфічних для України, вбачаємо в працях Л. Артемової, А. Богущ, Н. Калініченко, Е. Карпової, О. Кононко, К. Крутій, В. Майбороди, Т. Поніманської, О. Проскури, О. Сухомлинської, М. Собчинської, Т. Танько.

Водночас питання підготовки фахівців у галузі дошкільної освіти за освітньо-кваліфікаційними рівнями відображені у працях розробників Галузевих стандартів вищої освіти (ГСВО) в Україні (Л. Артемової, В. Бондаря, Г. Беленької, О. Богініч, Г. Сухорукової та інших).

Проблема особистісно-професійного вдосконалення майбутніх фахівців з дошкільної освіти, росту професійно значущих особистісних якостей, здібностей, знань і умінь є актуальною в сучасній теорії професійної підготовки. Адже від цих показників залежить адаптація до педагогічної діяльності, ефективність навчально-виховного процесу, задоволеність працею.

Спроба розглянути особистісно-професійне вдосконалення майбутніх фахівців з дошкільної освіти зумовлена тим, що для сучасного вихователя необхідним є такий рівень професійного розвитку, який пов'язаний з відношенням до себе і до дитини як до вільних і відповідальних людей, з доброзичливим відношенням до дитини, готовністю сприймати її такою, якою вона є, з умінням встановлювати безконфліктні правила співпраці.

У сучасній літературі для характеристики впливу професійної діяльності на особистість фахівця і її прояви, використовуються поняття *«професійне вдосконалення»*, *«професійний розвиток»*, *«особистісно-професійне вдосконалення»*, *«саморозвиток»*, *«самоосвіта»* тощо.

Професійне вдосконалення представляє зростання професійної майстерності фахівця в зв'язку з його професійною діяльністю і направлено на підвищення педагогічної майстерності фахівця, яке характеризується зростанням його педагогічної культури.

У своїй роботі *професійний розвиток майбутнього фахівця* з дошкільної освіти ми визначаємо як зростання, становлення, інтеграцію і реалізацію в педагогічній праці професійно значущих особистісних якостей і здібностей, знань та вмінь, а також, як активне якісне перетворення майбутнім фахівцем свого внутрішнього світу, що призводить до принципово нового ладу і способу життєдіяльності. Професійний розвиток студента розуміється насамперед як його *саморозвиток*, самостійне накопичення теоретико-практичного досвіду. Аби бути

цікавим дітям як фахівець, як особистість, педагог має постійно навчатися. І не лише, лише щоб оновлювати знання з предметів. Потреба в професійному вдосконаленні багато в чому визначає роль і місце самоосвіти.

Самоосвіта – це шлях професійного та особистісного зростання.

Багато студентів сьогодні почувають себе нереалізованими в своїй сфері діяльності. У виховній діяльності достатнє місце приділяється особистості майбутнього фахівця з дошкільної освіти і її розвитку. Можуть бути неузгодженості особистісного і професійного конфлікту особистості і його професійної діяльності.

Критеріями саморозвитку майбутніх фахівців з дошкільної освіти є такі:

- самоорганізація якісних змін в особистості і діяльності;
- домінування в структурі виховної діяльності дій майбутнього вихователя, спрямованих на професійне відновлення, на зміну своїх методів діяльності;
- постановка і рішення стосовно самого себе педагогічних, психологічних, організаційних, предметних задач;
- здатність майбутнього фахівця сприймати різні прояви середовища як передумови свого професійного розвитку.

Останнім часом у зв'язку з підвищенням вимог до якості підготовки майбутніх фахівців з дошкільної освіти досліджується самоосвітня діяльність як складова особистісно-професійного вдосконалення.

На нашу думку, під *самоосвітою* майбутнього вихователя слід розуміти специфічний вид діяльності, в ході якої завдяки самостійному визначенню цілей студент задовольняє власні пізнавальні потреби або вдосконалює свої здібності, якості та властивості особистості, підвищує власну професійну компетентність.

Разом з самомотивацією та самоосвітою, які входять до складу самостійності як компоненти педагогічної компетентності, ми здатні розглядати і *самоаналіз* професійної діяльності.

Настанова майбутнього фахівця з дошкільної освіти на постійний „зворотний зв'язок”, на вміння інтерпретувати отриману інформацію з позиції

дитини, оцінювати результативність і цілевідповідність розпочатих ним педагогічних рішень щодо навчально-виховних задач і соціально-психологічних ситуацій – найважливіша умова розвитку його професійної компетентності.

Самоаналіз, як особистісна якість, тісно пов'язана з високим рівнем творчості, майстерності, компетентності в професійній сфері, з усвідомленням себе у цієї позиції і оцінкою ефективності своєї діяльності. Значущість цієї якості виражається в тому, що вона сприяє розвитку інших особистих і професійних якостей, які в єдності забезпечують активний пошук нових методів взаємодії, необхідних для формування проблемно-дослідницького підходу майбутнього вихователя до власної професійної діяльності, і як наслідок, до професійного зростання.

Ефективність педагогічної діяльності за всіх інших сприятливих умов може бути досягнута лише в тому випадку, якщо майбутній вихователь сам прагне поліпшити свою діяльність, розвинути в собі професійно необхідні якості. А це можливо тільки при розвиненій професійній самосвідомості студента.

Професійна самосвідомість є одним з механізмів професійного розвитку майбутніх вихователів, інстанцією, в якій відбувається оцінка наявних досягнень, планування напряму саморозвитку, його здійснення та ін. Тільки в тому випадку, якщо студент знає, з одного боку, якими якостями він повинен володіти, а з іншого, якщо студент усвідомлює, якою мірою в нього розвинені дані якості, він може свідомо прагнути до формування і розвитку даних якостей у себе.

Самосвідомість дозволяє інтегрувати особистість і професійну позицію, педагогічна діяльність забезпечує професійний особистісний ріст. Так, як постійно є присутнім рамка "само", тобто людина змушена пов'язувати себе і професію (проблеми, задачі, цінності).

Процес, що забезпечує самосвідомість людини, є комунікація. Самосвідомість дозволяє осмислено відбудувати простір і перспективи, мету, цінності, шлях свого руху.

Розвиток самосвідомості вимагає пред'явлення своєї точки зору з різних тем і такій організації навчально-освітнього процесу, при якій предметні знання і

здібності стають самостійною діяльністю студентів, що призведе до спільної діяльності з дошкільниками.

Категорія професійної самосвідомості описується в термінах самопізнання, самоаналіз, самокритичність, професійна відповідальність, педагогічна рефлексія, педагогічна спрямованість, самооцінка, я-концепція, самовдосконалення, самоактуалізація. Як механізм розвитку і саморозвитку, самоактуалізація означає процес переходу потенційних можливостей людини в актуальні, що включають у себе змістовний і процесуальний компоненти. Самоактуалізація педагога в професійній діяльності обумовлена діалектикою внутрішніх (особистих) і зовнішніх (соціальних) факторів.

Професійний саморозвиток може йти за такими напрямками: самостановлення, самовдосконалення і самоактуалізація.

Майбутній вихователь укріплюється в професійній сфері за різними мотивами: ціль відповідати деякому нормативу образу вихователя; бути не гірше за інших; бути на рівні вимог адміністрації та керівництва та ін. Ці мотиви можуть стимулювати роботу над собою, але частіше за все задовольняються за допомогою використання різних маніпулятивних технік.

Самовдосконалення збуджується частіше всього з ціллю перевершити себе сьогоденного, досягти більш високих результатів, відшліфувати свою майстерність, набути значущі для себе якості особистості.

Процес самовдосконалення майбутнього вихователя включає в себе наступні етапи:

- самоаналіз власної особистості, діяльності і спілкування;
- формування ідеального образу «Я» шляхом включення механізмів самопрогнозування;
- формування програми саморозвитку;
- реалізація програми;
- контроль і оцінка ефективності проведеної роботи з внесенням коректив в подальшу роботу над собою.

Самоактуалізація - це вищий рівень саморозвитку, який починається з

моменту самовдосконалення та самоствердження (в його позитивних формах) і при сприяючих умовах далеко виходить за їх рамки. Багаточисленні психологічні дослідження показують, що майбутній вихователь, який самоактуалізується, досягає на порядок вищих результатів в навчанні, вихованні дітей, розвитку їх позитивної Я-концепції, чим вихователь, що відмовився стати на цей шлях.

Основний вплив на поведінку майбутнього вихователя здійснюють зовнішні обставини і вимоги, тому його саморозвиток йде шляхом пристосування до цих вимог і проходить наступні стадії:

- професійної адаптації. Вимоги суспільства, педагогічного колективу вступають в суперечку із сформованими у вузі професійними знаннями та вміннями молодого вихователя, який адаптується шляхом перейняття чужого досвіду;

- професійного становлення. Необхідність пристосуватися до вимог керівництва і суспільства вступає в суперечку з виробленим у майбутнього вихователя стилем діяльності і спілкування;

- професійної стагнації, коли студент пристосувався до вимог професійного середовища і існує за рахунок досягнень минулого. Це не рідко призводить до зниження активності, професійного зросту, використанню свого становища для пригноблення вихованців;

Саморозвиток виступає як безперервний процес самопроекування особистості майбутнього вихователя і тісно пов'язаний з рівнями розвитку самосвідомості. Л.М.Мітіна виділяє три стадії:

- *самовизначення* - співвідношення знань про себе відбувається в рамках зіставлення Я і Іншого (вихователя, вихованця, батьків). На себе переноситься деяка якість сприйнята та зрозуміла в іншому.

- *самовираження* - співвідношення знань про себе здійснюється в системі Я і Я. Майбутній вихователь оперує вже готовими знаннями про себе.

- *самореалізація* - співвідношення знань про себе здійснюється в рамках Я і Вище Я (Ідеальне Я). На цій стадії формується життєва філософія студента в цілому, усвідомлюється сенс життя, своя суспільна цінність.

Таким чином, професійне самопізнання і професійний саморозвиток тісно пов'язані.

У дослідженні С.М. Рогожнікової майбутні фахівці з дошкільної освіти розділяються на декілька типів в залежності від співвідношення рівня самосприйняття особистості як важливого показника зрілості професійного самопізнання і тенденції до самовдосконалення як референтного показника саморозвитку. В результаті було виділено чотири типи майбутніх фахівців:

1. Тип, що самоактуалізується. Для нього характерне високе самосприйняття з вираженим прагненням до самовдосконалення;

2. Самодостатній тип, для нього характерним виступає високий рівень самосприйняття з відсутністю устремління до самовдосконалення;

3. Самостверджуючий тип, який відрізняється низьким рівнем само сприйняття з вираженим прагненням до самовдосконалення;

4. Внутрішньоконфліктний тип з низьким само сприйняттям, з відсутністю направленості до самовдосконалення.

Самопізнання - це процес пізнання себе, своїх потенційних і актуальних особливостей, особистісних і інтелектуальних властивостей, відносин з другими, характеристик поведінки, що реалізуються як в зовнішньому, так і в внутрішньому світі.

Значення самопізнання для особистісно-професійного вдосконалення майбутнього фахівця з дошкільної освіти:

- на релігійному рівні - це спосіб поєднання людини з Богом через пізнання в собі Божественного начала;
- на поверхово-психологічному (життєвому) рівні - це засіб найбільш повного використання своїх можливостей, засіб керування іншими людьми;
- на глибинно-психологічному рівні - це шлях придбання психологічного здоров'я, гармонії та зрілості, здатності до саморозвитку та самоактуалізації.

До сфер самопізнання відносяться: поведінка людини в зовнішньому світі і життя в світі внутрішньому. Областями самопізнання є свідомість, безсвідомість і надсвідомість. Самопізнання реалізується завжди в співвідношенні своїх знань

про себе з тим, що про мене знають інші.

Самопізнання виступає структурним компонентом самосвідомості. Самопізнання - це діяльність Я як суб'єкта щодо пізнання образу Я.

Самопізнання - це процес виявлення, фіксації, аналізу, оцінки, прийняття у себе визначених якостей чи поведінкових характеристик, який має свої цілі, мотиви, способи і засоби, результати.

Результатом самопізнання є система знань про себе і система самовідношення: особистісна ідентичність, самоприйняття, самоповага, почуття власної компетенції.

Найбільш загальними перепонами до самопізнання людини, згідно з уявленнями К. Лоренца, є небажання людини усвідомити себе частиною природи, відношення себе до вищої цінності і впевненість її в тому, що вона має право керувати природою.

Особистісно-професійне вдосконалення майбутніх фахівців – це невід'ємний компонент підготовки фахівців, результат свідомої взаємодії фахівця з конкретним соціальним середовищем, під час якого він реалізує потребу розвитку у себе професійно-важливих якостей, відповідних знань і вмінь, що сприятимуть успіху у професійній діяльності та життєдіяльності взагалі

Зростання освітнього попиту спонукає майбутніх фахівців з дошкільної освіти до особистісно-професійного вдосконалення.

Для ефективності процесу особистісно-професійного вдосконалення майбутнього фахівця з дошкільної освіти необхідним є використання сучасних технологій професійного навчання, зокрема педагогічної практики.

1.2. Педагогічна практика як чинник особистісно-професійного вдосконалення майбутнього фахівця з дошкільної освіти

Педагогічна практика як органічна частина навчально-виховного процесу, що забезпечує поєднання теоретичної підготовки майбутніх фахівців із їх практичною діяльністю, є одним із засобів успішної підготовки студентів до роботи вихователя. Вона дає можливість повніше осмислити закономірності і принципи навчання і виховання, опанувати професійні уміння і навички, досвід практичної роботи. Перед керівниками практики постає завдання: по-новому вирішувати питання її організації, підвищити її роль в опануванні майбутніми фахівцями секретами професійної майстерності, основами організаційної і виховної роботи.

Як зазначають Л. Башлакова, Р. Буре, О. Гладкова, О. Драгунова, В. Логінова, Н. Пінчук, Л. Семушіна, В. Ядешко, В. Яшина, В. Якунін та інші, педагогічна практика є одним з найважливіших ланцюгів професійної підготовки майбутнього вихователя, формування його індивідуальних творчих можливостей, які необхідні для здійснення навчально-виховної роботи в дошкільних освітніх закладах. Вона є тим ланцюгом, що пов'язує теоретичну підготовку і наступну практичну діяльність студентів – передумову успішного формування особистісно-професійного вдосконалення.

Під час проходження педагогічної практики майбутній фахівець може визначитися, наскільки правильно він вибрав для себе сферу діяльності, з'ясувати міру співвідношення особистісних якостей з майбутньою професією. Саме в процесі діяльної і довготривалої практики виявляються протиріччя між наявним і необхідним запасом знань, що виступає спонукальним чинником безперервної освіти. На практиці педагогічна діяльність студентів удосконалюється на основі змістовного фактичного матеріалу пізнання і результативне освоєння якого можливе тільки на тлі живих вражень і спостережень. Практика допомагає реально формувати в умовах природного педагогічного процесу методичну рефлексію, коли для вихователя предметом його роздумів стають засоби і методи власної педагогічної діяльності, процеси вироблення і ухвалення педагогічних

рішень. Аналіз власної діяльності допомагає практикантові усвідомити труднощі, що виникають в роботі, і знайти шляхи їх подолання.

Педагогічна практика у межах професійної підготовки у ЗВО має великий потенціал для особистісно-професійного вдосконалення майбутнього фахівця з дошкільної освіти. Саме вона забезпечує з'єднання теоретичної і практичної підготовки майбутніх педагогів. В процесі практики студенти інтенсифікують самоосвіту і самовиховання, підвищують рівень професійної готовності; синтезують педагогічне знання з практичною діяльністю. Діяльність студентів-практикантів в період практики є аналогом професійної діяльності вихователя, адекватна її змісту і структурі і організовується в реальних умовах дошкільного навчального закладу. Вона повинна характеризуватися різноманіттям стосунків з дітьми, їх батьками, вихователями, адміністрацією ЗДО, що робить її однією з найбільш складних форм професійної підготовки.

Організація педагогічної практики передбачає орієнтування на виконання програми практики, і в той самий час забезпечує індивідуальний підхід до кожного студента як до унікальної особистості, дбайливо і обережно, цілеспрямовано і послідовно розкриваючи у ньому сильні особистісні і професійні сторони, допомагаючи компенсувати слабкі. Забезпечення особистісно-орієнтованого, комплексного, безперервного і творчого характеру підготовки кожного студента з різним рівнем сформованості професійних умінь і навичок відіб'ється на підвищенні якості професійної підготовки студентів.

Мета педагогічної практики – закріплення і поглиблення знань, отриманих студентами в процесі навчання, придбання необхідних умінь і навичок практичної роботи з дітьми дошкільного віку.

Студенти в період педагогічної практики повинні опанувати конструктивну функцію, яка забезпечується наявністю у майбутніх фахівців з дошкільної освіти таких умінь як:

- складати індивідуальні плани-графіки особистісно-професійного вдосконалення;
- визначати і формулювати розвивальну, виховну, навчальну мету заняття;

- забезпечувати її здійснення оптимальними методичними засобами;
- добирати навчальний матеріал, встановлювати відповідні взаємозв'язки між компонентами предметних знань;
- добирати методи і засоби навчання, адекватні цілям і змісту навчального матеріалу, психолого-педагогічним особливостям дітей вікової групи;
- планувати навчальну діяльність дітей і способи її організації;
- визначати тип і структуру заняття;
- складати перспективний і календарний плани;планувати зміст і методи роботи з батьками.

Майбутні фахівці з дошкільної освіти під час педагогічної практики опановують мобілізаційною функцією, яка забезпечується виконанням наступного комплексу умінь :

- активізувати і розвивати пізнавальну діяльність дітей, забезпечувати увагу, запам'ятовування, осмислення навчального матеріалу;
- домагатися актуалізації наявних знань, формувати нові на основі попередніх.

У період педагогічної практики необхідно опанувати організаторську функцію, яка забезпечується наявністю таких умінь :

- організовувати виконання плану заняття;
- раціонально розподіляти час між структурними і логічними частинами заняття, між методами викладу навчального матеріалу студентом і роботою дітей;
- управляти навчальною діяльністю дітей дошкільного віку;
- організовувати навчальне робоче місце дитини.

Педагогічна практика дає можливість студентам оволодіти комунікативною функцією, яка забезпечується такими вміннями:

- встановлювати ділові взаємини з дітьми і між дітьми, з колективом дошкільного навчального закладу і з батьками;
- здійснювати зворотний зв'язок з дітьми в процесі навчально-виховної роботи;

- проявляти до дітей увагу, емпатію, вимогливість, педагогічний такт;
- попереджати і вирішувати конфліктні ситуації між дітьми;
- опанувати технологію вирішення конфліктів.

Опанування інформаційної функції передбачає розвиненість таких умінь:

- формувати у дітей предметні знання;
- передавати навчальну інформацію в логічній послідовності, використовуючи індуктивний і дедуктивний способи формування знань, інтегруючи їх;
- передавати знання різними технічними засобами навчання в раціональному їх поєднанні, з урахуванням змісту навчального матеріалу, вікових особливостей дітей;
- застосовувати різноманітні методи і форми перевірки знань дітей.

У період педагогічної практики студент повинен оволодіти орієнтаційною функцією, виконання якої вимагає наявності наступних умінь:

- формувати науковий світогляд дітей, здійснювати їх ідейне, моральне, трудове, естетичне, природозбережувальне виховання за допомогою інтеграції знань;
- організовувати пізнавальне спілкування з дітьми.

Опанувати розвивальну функцію майбутній фахівець зможе за наявності таких умінь:

- здійснювати розвивальне проблемне навчання дітей, організовуючи його на різних рівнях складності;
- включати у навчально-виховний процес типові і проблемні завдання;
- здійснювати діагностику сформованості основних сфер особистості дитини, використовувати засоби їх розвитку у навчально-виховному процесі.

В період проходження педагогічної практики студенти опановують дослідницьку функцію, виконання якої забезпечується такими вміннями:

- вести спостереження і аналізувати навчально-виховний процес в методичному, загальнодидактичному і психологічному аспектах з позицій

сучасних вимог і з урахуванням досягнень передового досвіду роботи вихователів;

- здійснювати самоаналіз, теоретично осмислювати досвід роботи інших практикантів, особливо при аналізі навчально-виховної роботи; збирати, систематизувати, узагальнювати факти педагогічної діяльності з метою виконання науково-методичної роботи в період педпрактики;

Провідною ідеєю педагогічної практики є розвиток індивідуальних творчих здібностей майбутніх фахівців з дошкільної освіти, становлення індивідуального стилю педагогічної діяльності.

Реалізацію цієї ідеї забезпечує індивідуально-орієнтований підхід до організації педагогічної практики який передбачає освоєння практикантом різних професійних ролей з урахуванням динаміки його мотиваційної сфери і певним рівнем індивідуальних здібностей. Це припускає індивідуалізацію і диференціацію навчання студентів, як в період практики, так і при підготовці до неї.

Іншою ідеєю педагогічної практики є програмовано-варіативний підхід, який, з одного боку, передбачає освоєння обов'язкових для усіх студентів знань, умінь, навичок, включення практикантів в обов'язкові види педагогічної діяльності, а з іншої – припускає варіацію змісту і форм діяльності, завдань, проектів, що пропонуються студентам на вибір з урахуванням рівня їх професійної спрямованості, загальноосвітньої і професійної підготовки, індивідуальних особливостей. Обов'язковою умовою є добровільний вибір видів діяльності майбутнім фахівцем.

Необхідно забезпечити комплексний характер практики, що означає здійснення міжпредметних зв'язків між філософією, фізіологією, психологією педагогікою, методиками дошкільної освіти, взаємозв'язок теоретичної підготовки і практичної роботи, поєднання різних видів діяльності студентів в у дошкільному навчальному закладі щодо освоєння системи професійних ролей.

Реалізувати вищезначені ідеї можливо при дотриманні наступних принципів:

- спадковість, систематичність, безперервність практичної підготовки студентів;
- взаємозв'язок і взаємопросичення теоретичної підготовки і практичної діяльності студентів, інтеграція навчальної і дослідницької діяльності;
- поєднання педагогічного контролю, колективного аналізу діяльності студентів і їх самоконтролю, самоаналізу і самооцінки;
- варіативна вибору змісту і форм діяльності практикантів;
- взаємодія вищих навчальних закладів, органів освіти і дошкільних навчальних закладів.

Провідним принципом організації педагогічної практики студентів є взаємозв'язок і взаємопроникнення теоретичної підготовки і практичної діяльності студентів, інтеграція навчальної і дослідницької діяльності студентів. Він означає:

- застосування психологічних знань, педагогічної і методичної теорії в практичній діяльності, тобто осмислення основних закономірностей, що лежать в основі педагогічних явищ, що вивчаються, співвідношення явищ, що спостерігаються, з теоретичними знаннями, пояснення окремих фактів і явищ з точки зору загальних закономірностей і принципів;
- перевірку психологічних, загальнопедагогічних, теоретичних, методичних, спеціальних знань на конкретних фактах, розгляд нових боків явищ, що вивчаються;
- актуалізацію раніше засвоєних знань, які потрібні для вирішення поставлених перед студентами практичних завдань;
- синтезування знань з психології, педагогіки, методик дошкільної освіти, що забезпечує формування у студентів уявлень про педагогічні явища;
- набуття знань, джерелом яких є власна діяльність студентів, тобто емпіричних, практичних знань, з особистого досвіду (методика, техніка поведінки вихователя, методика і техніка проведення окремих форм і видів навчально-виховної роботи та ін.).

У період педагогічної практики студент здійснює збір матеріалів для виконання курсових і дипломних робіт.

Потрібні певні засоби і спеціально організовані умови, що стимулюють застосування знань, теоретичне осмислення студентами практичної роботи і що забезпечують "перехід" теоретичних знань в інструмент практичної діяльності. Психолого-педагогічні і методичні знання мають бути перекладені мовою практичних дій, тобто стати засобом вирішення практичних завдань.

У зв'язку з цим зміст педагогічної практики на кожному курсі приведений у відповідність із змістом психолого-педагогічних дисциплін, що вивчаються в цей період.

Як засоби навчання студентів застосуванню психолого-педагогічних і методичних знань можуть бути використані наступні:

- постановка перед студентами конкретних завдань щодо застосування психологічних знань, педагогічної теорії, методичних знань;
- комплекс завдань-проектів що систематизують теоретичне осмислення студентами педагогічних явищ;
- організація дискусій, ділових ігор, моделювання педагогічних ситуацій під час практики;
- організація зустрічей з вихователями, методистами дошкільних навчальних закладів;
- заняття-практикуми, що проводяться в період практики працівниками дошкільних навчальних закладів за вивченими раніше темами у ЗВО;
- обговорення і аналіз діяльності студентів;
- проведення спільних з педагогами і працівниками дошкільних навчальних закладів семінарів, консультацій, що показують майбутнім вихователям важливість застосування педагогічної теорії в практичній діяльності.

Видами завдань-проектів, що систематизують застосування студентами педагогічної теорії і знань, що забезпечують синтезацію, в період практики, є як короткочасні завдання (наукове обґрунтування мети і структури заняття, методів навчання; обґрунтування теми і мети виховного заходу, основних виховних

завдань), так і тривалих (організація роботи над проблемами, які вимагають відтворення певних положень теорії, усвідомлення конкретних умов рішення тієї або іншої проблеми, визначення методів її рішення, здійснення системи роботи, аналіз досягнутих результатів).

Використання цієї системи завдань сприяє не лише закріпленню, але і глибшому розкриттю наукового змісту теоретичних знань, більш осмисленому їх засвоєнню.

Таким чином, система завдань-проектів, що виконуються в період практики, повинна забезпечити взаємозв'язок наступних їх видів:

- мотиваційно-орієнтовного характеру, коли в процесі їх виконання студенти усвідомлюють особистісну значущість умінь і навичок, актуалізують і синтезують психолого-педагогічні знання, наукову основу практичної діяльності;
- операційно-змістового характеру, коли студенти оволодівають комплексом методів вивчення дитини і дитячого колективу, організацією діяльності дітей, практичною роботою з дітьми з урахуванням результатів вивчення їх особистісного розвитку;
- контрольно-закріплювального характеру, коли практична робота з дітьми організовується і коригується з урахуванням індивідуальних особливостей дітей і студента, контроль і самоконтроль здійснюється у процесі і за результатами діяльності.

Ця система завдань розвивається і ускладнюється від курсу до курсу залежно від цілей і завдань кожного етапу навчання, рівня підготовки майбутніх фахівців. Завдання мають різну спрямованість і зміст. Цілеспрямованість процесу опанування педагогічних умінь і навичок посилюється, якщо практична діяльність студентів набуває дослідницького характеру. У зв'язку з цим необхідно пропонувати студентам виконання науково-дослідних завдань-проектів, наприклад, виявити рівень розвитку дитячого колективу і визначити шляхи його розвитку, визначити індивідуальні здібності дитини і намітити подальший напрям її розвитку.

Успішність професійного навчання в період педагогічної практики забезпечує принцип спадкоємності, систематичності, безперервності який означає:

- опору на особистий досвід студента, облік рівня його підготовленості, набутих практиці умінь і навичок, урахування труднощів і проблем які виникли у процесі педагогічній діяльності;

- включення в програму практики на кожному курсі змісту і форм діяльності, що освоюються студентами в період попередньої педагогічної практики з метою поглиблення і закріплення отриманих психолого-педагогічних знань і умінь;

- ускладнення завдань, змісту і форм діяльності студентів, звітних завдань від курсу до курсу;

- формування у студентів установок для проходження наступної педагогічної практики, визначення перспективних завдань, що забезпечують особистісно-професійний розвиток студентів на наступній практиці;

- створення умов, передумов для успішного освоєння студентами програми подальшої педагогічної практики.

Важливий принцип організації педагогічної практики – поєднання педагогічного контролю, колективного аналізу діяльності студентів і їх самоконтролю, самоаналізу і самооцінки. Реалізація цього принципу передбачає:

- здійснення аналізу і формулювання на його основі цілей і завдань на кожному етапі педагогічної практики;

- здійснення педагогічного контролю в непрямій формі через створення ситуацій, що стимулюють самоаналіз, самооцінку, взаємооцінку (для цього студентів доцільно запропонувати схеми, запитальники, що дозволять проаналізувати власні педагогічні дії і своїх колег);

- виявлення самим студентом власних досягнень, помилок, невдач, співвідношення завдань і результатів своєї діяльності з педагогічним зразком;

- визначення причин недоліків своєї роботи, пошук можливих варіантів поліпшення власної діяльності;

- облік практикантом оцінки навколишніх (викладачів, вихователів, студентів).

Реалізація принципу можлива, якщо студенти на кожному етапі своєї практичної діяльності усвідомлено визначають завдання на черговий період, а завершується практика аналізом і самоаналізом вирішення поставлених завдань і складання нових.

До самоаналізу практиканта спонукає колективний аналіз і оцінка, які здійснюються при проведенні відкритих занять, різних форм виховної роботи, на конференціях за підсумками практики, методичних семінарах, в процесі співбесід, консультацій, а також в процесі оформлення звітньої документації.

Аналіз і самоаналіз здійснюються як за змістовними критеріями, що характеризують результат роботи (якість знань, умінь і навичок, рівень поведінки дітей), так і за процесуальними, що характеризують педагогічний процес і динаміку розвитку дітей і педагога.

Індивідуально-орієнтований і програмно-варіативний підходи до організації педагогічної практики студентів передбачають реалізацію принципу варіативного вибору змісту і форм діяльності практикантів. Цей вибір, з одного боку, опосередкований індивідуальними можливостями, інтересами і потребами студента, особливостями дітей і дитячого колективу, а з іншої – допускає виконання програми практики і набуття студентами необхідних знань, умінь і навичок. Варіативна складова вибору обумовлена необхідністю реалізації компенсаторної функції практики, що означає:

- включення методистами, педагогами, психологами в програму практики спеціальних занять, групових і індивідуальних консультацій для поглиблення теоретичних і методичних знань, недостатньо засвоєних у процесі навчання у ЗВО, з урахуванням заявок і побажань студентів, а також результатів діагностики рівня підготовленості студентів до педагогічної діяльності;

- виконання спеціальних видів роботи, які дозволяють розвинути необхідні для конкретного студента уміння і навички.

Принцип вибору варіативної складової змісту і форм діяльності студентів в період практики припускає:

- вибір студентами бази педагогічної практики дошкільного навчального закладу, вікової групи дітей;
- обґрунтований відбір педагогічних засобів, що забезпечують ефективність навчально-виховного процесу;
- вибір варіантів практичних завдань з урахуванням інтересів і можливостей студента;
- вибір форми звітності за результатами практики;
- вибір соціальних і професійних функцій, що виконуються студентом в період практики.

Реалізація цього принципу сприяє розвитку у майбутніх фахівців з дошкільної освіти умінь здійснення усвідомленого і педагогічно обґрунтованого вибору засобів навчально-виховної діяльності з урахуванням конкретних умов, адаптації наявних знань до нової ситуації, освоєння різних соціальних і професійних ролей, розвитку творчості, самостійності, відповідальності. Цей принцип вимагає:

- визначення в програмі педагогічної практики обов'язкових для усіх видів і форм роботи, а також варіативних, що передбачають добровільний вибір практикантами педагогічних засобів з урахуванням конкретних умов, власних можливостей і перспектив;
- розробки практичних завдань і звітної документації з обліком різного рівня творчих здібностей, професійних інтересів і перспектив студента;
- створення для студентів ситуацій професійних проб і самотестування;
- стимулювання творчої активності і дослідницької діяльності студентів (проведення конкурсу на кращу творчу роботу, виконану в період практики, публікація авторських розробок та ін.).

Від рівня узгодженості і єдності дій педагогів-організаторів усіх етапів залежить ефективність педагогічної практики і, отже, успішність особистісно-професійного розвитку майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. Цілісність

процесу формування системи загальнопедагогічних умінь і навичок обумовлює необхідність досягнення єдиного загальнопедагогічного керівництва роботою студентів, яке забезпечується керівниками педагогічної практики в академії і на факультетах. Взаємодія керівників практики в академії і дошкільному навчальному закладі вимагає чіткого визначення їх функцій і обов'язків (див. дод. А)

Значущість цієї ланки керівництва педагогічною практикою обумовлює необхідність встановлення тісних зв'язків з освітніми установами в ході підготовки і проведення педагогічної практики.

Таким чином, реалізація принципу цілісного керівництва педагогічною практикою студентів передбачає взаємодію професійно-педагогічних освітніх установ, що означає:

- створення єдиних навчально-методичних комплексів;
- вироблення єдиних підходів до організації педагогічного процесу у дошкільному навчальному закладі;
- організацію спільної дослідницької діяльності із залученням студентів;
- забезпечення єдиних вимог до роботи студентів-практикантів і визначення єдиних критеріїв оцінки їх діяльності.

1.3. Організація педагогічної практики для особистісно-професійного вдосконалення майбутнього фахівця з дошкільної освіти

Система педагогічної практики, що склалася в педагогічному вузі і організовується в закладі дошкільної освіти, забезпечує достатньо високий рівень особистісно - професійного вдосконалення майбутніх фахівців з дошкільної освіти. При цьому можна виокремити такі види педагогічної практики : педагогічна ознайомча практика, навчальна (літня) практика, навчальна (підготовча) практика, пробна педагогічна практика, інноваційні технології в дошкільній освіті, переддипломна педагогічна практика.

На нашу думку, практична діяльність студентів повинна бути переорієнтована з репродуктивної позиції пасивного спостерігача і копіювальника дій вихователів-методистів, під патронатом яких вона відбувається, на позицію активного творчого суб'єкта діяльності студента-практиканта.

Система завдань практичної діяльності студентів формується згідно з основними етапами педагогічного управління: орієнтування (діагностика, цілеполагання, планування); виконання (практичні дії); контроль, аналіз, корекцію діяльності (продуктивні дії).

Головною метою педагогічної практики, на нашу думку, є розвиток готовності майбутніх фахівців до самостійної педагогічної діяльності в умовах професійного зростання вихователя і різнобічного розвитку і саморозвитку дітей.

Особливо актуальною стає проблема забезпечення дошкільних освітніх установ професійно компетентними педагогічними кадрами, здатними до ефективного управління освітнім процесом і сприяння успішній соціалізації дітей дошкільного віку. Тому перед професійною освітою стоїть важливе завдання – сформувати в майбутніх педагогів дошкільної освіти особистісно та професійно значущі уміння, що визначають їх професійну готовність до роботи з дітьми дошкільного віку.

У процесі організації педагогічної практики на факультеті дошкільної і спеціальної освіти та історії викладачі – керівники практики спрямовують увагу на формування наступних особистісно-професійних умінь.

Особистісно-професійні уміння майбутніх фахівців з дошкільної освіти у процесі проходження педагогічної практики

Уміння	Характеристика особистісно-професійних умінь	Шляхи і засоби розвитку особистісно-професійних умінь
1	2	3
Гностичні	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аналізувати конкретну педагогічну ситуацію, її причини. 2. Аналізувати отримані результати педагогічної діяльності. 3. Отримувати нові знання, приводити їх у мобілізаційну готовність для вирішення педагогічних завдань(виховного, діагностичного, корекційного, адаптаційного характеру). 4. Вивчати і аналізувати передовий педагогічний досвід. 5. Досліджувати переваги і недоліки в навчально-виховній діяльності. 6. Діагностувати фактори, що впливають на всебічний розвиток особистості. 7. Досліджувати переваги і недоліки власної особистості і педагогічної діяльності. 	<p>У процесі спостереження, порівняння і аналізу діяльності вихователя; в процесі аналізу передового педагогічного досвіду (виявлення його переваг і недоліків, оцінка з різних позицій, бачення його цілей, результату, засобів комунікації, ролі особистості, діяльності, індивідуальності вихователя і дітей в досягненні кінцевого результату); в процесі спостереження і запису в щоденник дій і вчинків дітей під час педагогічної практики; складання акмеограми вихователя і власної в процесі об'єктивних, суб'єктивних і об'єктивно-суб'єктивних факторів у запропонованих викладачем педагогічних ситуаціях</p>

<p>Проективні</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Скласти перспективний план навчально-виховної роботи в цілому. 2. Побудувати систему "перспективних ліній" розвитку колективу і особистості в цілому. 3. Співвідносити форми, методи і засоби педагогічної діяльності з навчально-виховною діяльністю. 	<p>Опис студентами ідеалізованої моделі майбутньої діяльності (з дітьми якого віку ви б хотіли працювати, які авторські методики ви б хотіли використовувати на практиці, яка мета вашої майбутньої діяльності, опишіть образ кінцевого результату і які індивідуальні, особистісні, суб'єктно-діяльнісні характеристики спеціаліста освіти – вихователя дітей дошкільного віку необхідні для його досягнення).</p>
<p>Конструктивні</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Моделювати педагогічний процес. 2. Формувати в дітей навички позитивної поведінки. 3. Здійснювати правильний добір засобів, форм і методів педагогічного впливу на дітей. 4. Транслювати знання в процесі організації навчально-виховної діяльності. 	<p>Скласти перспективний план роботи з дітьми в конкретній віковій групі; розробити і обґрунтувати комплексну програму всебічного розвитку дітей за допомогою інноваційних методик; спланувати різноманітні за своїм змістом форми роботи з дітьми (навчальні заняття, розваги, трудову діяльність, цільові прогулянки тощо).</p>

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Комунікативні</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Надихати і збуджувати дітей до дії, ініціативи, творчості. 2. Бути неформальним у роботі з дітьми, виконувати роль помічника у рішенні їхніх проблем. 3. Співпрацювати з дітьми, їхніми батьками, з педагогічним колективом. 4. Дотримуватись конфіденційності в індивідуальній роботі з дітьми і батьками, високих моральних стандартів своєї поведінки 	<p>Визначення студентами рівнів спілкування найбільш сприятливих для вихователя в процесі його взаємодії з дітьми дошкільного віку;</p> <p>Робота студентів у парах щодо моделювання індивідуального спілкування, яке передбачається з батьками, колегами, методистом тощо; аналіз результативності спілкування за функціями "відкриття" дитини і батьків на спілкування, "співучасті" з дитиною в процесі спілкування</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Організагорські</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Організовувати педагогічно необхідну діяльність. 2. Привчати дітей до самоорганізації у різноманітних формах діяльності. 3. Раціонально організовувати власну діяльність, яка пов'язана з вирішенням педагогічних задач. 4. Організовувати взаємодопомогу дітей, вплив колективу на окремих членів. 	<p>Вправи на правильну організацію свого робочого місця; вправи на розвиток умінь самоінструктажу і самонаказу, самоконтролю; акмеологічний тренінг на розвиток у студентів саморегуляції.</p>

Універсальні особистісно-професійні уміння є основою для професійного становлення фахівця в певній галузі діяльності в умовах сучасної ринкової економіки, вони забезпечують нормальну життєдіяльність людини в соціумі.

Усі структурні компоненти особистісно-професійних умінь спрямовані на практичну діяльність педагога дошкільної освіти, зокрема, формування в нього вміння вирішувати конкретні педагогічні ситуації. Професійна готовність педагога, тобто його загальна здатність мобілізувати наявні знання, досвід, особистісні та соціальні якості й цінності, які надбані у процесі освітньої діяльності та складають професійну компетентність майбутнього педагога розкривають певні педагогічні функції.

У межах конструктивних функцій:

- визначати конкретні навчально-виховні завдання з урахуванням вікових і індивідуальних особливостей дітей і соціально-психологічних особливостей педагогічного колективу;
- планувати і аналізувати навчально-виховний процес в психологічних, дидактичних і методичних аспектах з урахуванням сучасних технологій навчання;
- обґрунтовано вибирати оптимальні форми, методи і засоби навчання і виховання, визначати результати засвоєння дітьми програмового матеріалу, рівень їх вихованості і розвиненості;
- проводити різні роботи щодо розвитку пізнавальної активності, інтересів і потреб дітей, застосовуючи культурно-освітні простори на історичних теренах м. Харкова та Харківської області;
- здійснювати виховну роботу у творчих групах і об'єднаннях дітей;
- проводити індивідуальну роботу з дітьми, здійснювати педагогічну освіту батьків з урахуванням соціальних умов, що міняються, залучаючи сім'ї до освітнього процесу;
- розвивати у дітей потребу у здоровому способі життя, у дотриманні правил особистої гігієни, безпеки життєдіяльності, опануванню навичок першої медичної допомоги ;

- використовувати в навчально-виховному процесі різні технічні засоби: комп'ютерну техніку, аудіо- і відео засоби і різноманітні наочні посібники;

- розробляти дидактичний матеріал і наочні посібники;
- проводити самоаналіз, самооцінку і коригування власної діяльності.
- стати активним учасником процесу перетворення освіти в основний засіб створення культурного простору.

У межах організаторських функцій:

- управляти навчально-пізнавальною діяльністю дітей і формувати у них загальноосвітні уміння і навички;
- раціонально розподіляти час на заняттях і та режимних процесах, виконувати намічений план;
- організовувати виховну роботу в увесь час спілкування з дітьми;
- організовувати індивідуальну роботу, роботу з групою, колективом батьків.

У межах комунікативних функцій:

- використовувати різноманітні форми і методи педагогічної взаємодії з дітьми, батьками, колегами;
- будувати ділові і особисті стосунки з усіма учасниками навчально-виховного процесу;
- створювати сприятливі умови для різнобічного розвитку особистості.

У межах дослідницьких функцій:

- вивчати особистість дитини і особливості колективу з метою діагностики і проектування їх розвитку і виховання;
- вивчати передовий педагогічний досвід (нові педагогічні системи, сучасні освітні і виховні технології), альтернативні і варіативні програми, проводити педагогічний експеримент.

Допомога викладача у виконанні практичних завдань полягає в інструктажі до їх виконання, аналізі результатів на установчій конференції і під час

відвідування студентів на місцях практики, перегляді конспектів занять, визначенні помилок і недоліків у них, усному заохочення творчих активних студентів і спонуканні студентів до обміну досвідом, стимулювання студентів до пошуку інформації, її відбору, аналізу, складанні конспектів організації навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного віку.

Основними показниками, якими визначається успішність особистісно-професійного вдосконалення майбутнього фахівця з дошкільної освіти після проходження педагогічної практики, є такі професійні уміння:

- знаходити критерії оцінки освітніх інновацій;
- розпізнавати об'єктивні, суб'єктивні і суб'єктивно-об'єктивні фактори, які забезпечують продуктивність навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного віку;
- володіти прийомами педагогічного проектування власного професійного зростання, саморуху до вершин професіоналізму вже під час навчання у вищому навчальному закладі;
- аналізувати власну професійну діяльність;
- проектувати педагогічну діяльність у групі дітей (прогнозувати образ результату майбутньої діяльності, розробляти стратегії власної діяльності і діяльності дітей, здійснювати добір методик і технологій щодо продуктивного досягнення результатів);
- самостійно реалізовувати програми навчально-виховної роботи з дітьми;
- інтегрувати педагогічний потенціал дошкільного навчального закладу з метою створення оптимальних умов для розвитку дітей;
- давати наукову оцінку результатів власної діяльності і відповідно до цього корегувати програму професійного зростання.

Педагогічна практика є важливою складовою частиною професійної підготовки студентів академії. Її основні завдання і зміст визначаються програмою педагогічної практики. До навчальної педагогічної практики входять:

- Ознайомлювальна практика – проводиться на 2 курсі протягом 3 семестру. Мета практики ознайомлення студентів з роботою вихователя закладу дошкільної освіти.

- У групах раннього віку – проводиться на 2 курсі протягом 4 семестру. Її мета ознайомити студентів з роботою вихователя групи раннього віку в дошкільному навчальному закладі.

- Природознавча практика – проводиться на 2 курсі, в 4 семестрі. Мета практики розширити та поглибити знання, здобуті в процесі теоретичного курсу природознавства; навчити студентів розпізнавати рослини і тварини у природі; показати взаємозв'язки у біогеоценозах; прищеплювати студентам любов до природи та бережливе ставлення до неї; озброїти майбутніх вихователів необхідними знаннями і навичками для їх роботи з дітьми дошкільного віку.

- Спостереження навчально-виховної роботи в дошкільному навчальному закладі – проводиться на 2, 3, 4 курсах, протягом 4,5,6,7,8 семестрах. Мета практики ознайомлення з організацією навчально-виховної роботи в дошкільному навчальному закладі.

- Пробні заняття в ЗДО проводиться на 2,3,4 курсі протягом 4,5,6,7 семестрів. Її мета сприяти закріпленню знань, здобутих студентами в процесі вивчення теоретичних курсів педагогіки, окремих методик, а також формуванню в них необхідних умінь і навичок навчально-виховної роботи.

- Підготовча до літньої практики – проводиться на 3 курсі, в 6 семестрі. Мета практики якісна підготовка студентів до проходження літньої практики в дошкільному навчальному закладі.

- Літня в закладі дошкільної освіти – проводиться на 3 курсі, в 6 семестрі (4 тижні). Мета практики формування у студентів уміння самостійно застосовувати в практичній роботі з дітьми різного віку знання з циклу спеціальних дисциплін; формування професійних умінь та навичок самостійної організації роботи з дітьми під час літнього оздоровчого періоду; розвиток професійних здібностей, інтересу до педагогічної діяльності.

- Практика з додаткової кваліфікації – проводиться на 4 курсі протягом 8 семестру. Її мета закріпити на практиці навички роботи вихователь логопедичних груп, вихователь з правом навчання іноземної мови, керівник образотворчої діяльності в дошкільному закладі (додаткова кваліфікація визначається навчальним планом).

До виробничої педагогічної практики входять:

- переддипломна практика з додаткової кваліфікації – (1 тиждень) студенти розподіляються по спеціалізованим дошкільним навчальним закладам і виконують обов'язки вихователь логопедичних груп, вихователь з правом навчання іноземної мови, керівник образотворчої діяльності в дошкільному закладі (додаткова кваліфікація визначається навчальним планом).

- переддипломна практика – 4 курс, 8 семестр (5 тижнів). До неї допускаються студенти, які успішно виконали всі попередні види педагогічної практики. Протягом цього виду практики студенти розподіляються по дошкільних навчальних закладах і виконують обов'язки вихователя.

Для того, щоб педагогічна практика забезпечила реалізацію особистісно-педагогічного вдосконалення майбутніх фахівців з дошкільної освіти, необхідно дотримуватись певного регламенту щодо її організації.

Практиканти розподіляються по вікових групах, вибирається староста. У методичному кабінеті доцільно для студентів організувати «Куточок практиканта», де надаватимуться інформація про план практики, методичні розробки, діагностичні завдання, графіки проведення залікових заходів студентів, їх графік роботи та ін.

Керівникам і усім учасникам практики необхідно пам'ятати, що студенти ще не є кадровими фахівцями, і їх основне завдання на практиці – набуття особистісно-професійних умінь. Тому роботу з практикантами слід організувати так, щоб спочатку навчити їх, дати час опанувати необхідні навички, а потім вже вимагати виконання педагогічних завдань на певному рівні.

Практична робота студентів аналізується вихователями груп, груповим керівником, методистом, завідувачем закладу дошкільної освіти. Результати відбиваються в «Щоденнику спостережень».

Увесь період особистісно-професійного становлення студентів під час педагогічної практики умовно можна поділити на кілька етапів: ознайомлювально-адаптаційний, діагностико-прогностичний, конструктивно-виконавський, підсумковий.

Під час ознайомлювально-адаптаційного етапу студенти знайомляться із змістом і методами роботи вихователів, вивчають характер уявлень і рівень розвитку дітей, їх психологічні особливості. Поглиблено аналізують освоєння дітьми одного з розділів програми виховання і навчання (за вибором або відповідно до завдань експериментальної частини курсової роботи).

На діагностико-прогностичному етапі студенти завершують психолого-педагогічну діагностику, аналізують її результати і відповідно до них проектують майбутню педагогічну діяльність з дітьми на наступні тижні.

При цьому враховуються стратегічні напрями (програмні вимоги) і визначаються тактичні завдання педагогічної діяльності, розробляється методика їх реалізації. Потім студенти складають календарний перспективний план на кожен тиждень, в якому вони конкретизують, уточнюють загальний проект з урахуванням результатів роботи з дітьми, розвитку ситуації, виникаючих оперативних завдань та ін. Затверджують його у групового керівника.

З метою опанування аналітичних умінь, педагогічною рефлексією студенти ведуть щоденник, відбиваючи в нім свої професійні успіхи і невдачі (можна порекомендувати практикантам посібник «Щоденник студента на педагогічній практиці в дошкільних навчальних закладах», в якому можна вести свої записи).

На конструктивно-виконавському етапі студенти працюють вихователем за своїм проектом педагогічної діяльності, реалізують поставлені завдання, виконують усі професійні функції вихователя.

Одна з функцій педагога– здійснення спадкоємності в освітній роботі з сім'єю. З цією метою студенти використовують різні форми роботи з батьками: бесіди, консультації, відкриті заняття, анкетування, підготовка виставок, стендів.

Протягом усієї практики студенти активно беруть участь в громадському і культурному житті колективу: виробничих зборах, професійних конкурсах, концертах, спектаклях для дітей і співробітників та ін.

Кожен практикант допомагає вихователям групи в оснащенні педагогічного процесу: виготовляє навчальні посібники, атрибути до ігор, іграшки, костюми до спектаклів та ін.

Критерії оцінки практики :

- рівень сформованості професійно-педагогічних умінь;
- професійна компетентність;
- відношення до практики, прояв професійних значущих якостей;
- якість виконання усіх завдань і видів роботи
- на практиці;
- якість і своєчасність здачі звітної документації.

Під час підсумкового етапу студенти здійснюють підсумкову діагностику дітей, мета якої – виявити ефективність розробленого ними педагогічного проекту. Аналізують результати практики.

В останній день практики у ЗДО організовується підсумкова нарада, на якій обговорюється діяльність кожного студента. Складаються характеристики на практикантів. Проводиться виставка посібників і ігор, виготовлених студентами. На підсумковій нараді у ЗДО студентам виставляється попередня оцінка по практиці. Остаточна вона затверджується на засіданні кафедри.

До звіту студентів щодо проходження практики надається відповідна документація, а саме:

- щоденник педагогічного аналізу;
- план навчально-виховної роботи з дітьми;
- конспекти залікових видів діяльності;

- матеріали по роботі з батьками;
- звіт по наданню допомоги дошкільному навчальному закладу (у виготовленні посібників, іграшок, атрибутів до ігор, складанні конспектів, сценаріїв, оформленні приміщень, ділянок та ін.);
- звіт про проходження практики (самоаналіз професійного становлення, реалізація завдань практики, самооцінка виконання різних видів діяльності, позитивні і негативні сторони практики, пропозиції по вдосконаленню організації практики);

На підсумковій конференції з практики у ЗДО обговорюються наступні проблеми:

- характеристика педагогічної діяльності базового дошкільного начального закладу і матеріально-технічна осначеність навчально-виховного процесу;
- облік методів роботи вихователя, рівня розвитку і особливостей дітей при реалізації власного проекту педагогічної діяльності; результативність запланованих заходів;
- самоаналіз організації занять та різноманітних видів діяльності дошкільників;
 - реалізація роботи з батьками;
 - самооцінка професійно-педагогічних умінь;
 - участь в житті педагогічного колективу і надання допомоги в оснащенні педагогічного процесу;
 - успіхи і труднощі при проходженні практики;
 - пропозиції щодо удосконалення організації практики.

Звітну конференцію можна організовувати у вигляді методоб'єднання, на яке запрошуються вихователі і методисти дошкільних освітніх закладів.

Спочатку звітуються студенти – практиканти, детально аналізуючи свою діяльність у дошкільному закладі. Потім заслуховуються напарники із взаємооцінками, після чого характеристику на кожного студента подають

вихователі та методисти дошкільних навчальних закладів. Загальну оцінку за проходження практики студентам виставляють методисти-експерти.

З перших днів практики студенти, спостерігаючи роботу вихователів, а потім, аналізуючи заняття один одного за схемами, які були запропоновані викладачами, продовжують розвивати уміння аналізу власної діяльності і особистості, що є важливою складовою професійного зростання.

Наприклад, під час проведення підсумкової конференції за результатами літньої практики 2017-2018 н.р. аналізуючи власну навчально-виховну діяльність, студенти відзначали позитивні і негативні сторони в умінні розробляти стратегії власної діяльності і діяльності дітей, в умінні прогнозувати образ результату майбутньої діяльності, визначали своє місце в організації дітей, умінні фронтально та індивідуально працювати з ними. Звіти педагогічної практики деяких студентів були представлені у нетрадиційній формі (мультимедійні проекти).

Якщо на початку педагогічної практики 24% студентів могли в ході навчально-виховної роботи з дітьми внести зміни в план або конспект заняття, то на останніх тижнях практики 71% студентів здійснювали добір методик і технологій щодо продуктивного досягнення результату і могли змінювати характер роботи залежно від конкретної ситуації.

Після проходження педагогічної практики ми запропонували студентам узяти участь у конкурсі творчих робіт за темами: "Моя майбутня професія", "Яким я бачу ідеального вихователя дітей дошкільного віку", "Яким би я був міністром освіти" тощо. Наведемо приклади творів студентів: "Я працювала в дошкільному закладі до вступу у ЗВО. Мене завжди цікавила робота з дітьми. Ознайомившись із особливостями роботи вихователя дітей дошкільного віку, я хотіла б упроваджувати це в практику роботи з дітьми дошкільного віку"; "У майбутньому мені хотілося б поєднати педагогічну і наукову роботу"; "Ідеальний вихователь – це людина, яка любить дітей, розуміє їх і бажає створити всі умови для їхнього саморозвитку".

Як вже зазначалося, оптимізувати рішення завдань особистісно-професійного вдосконалення майбутніх фахівців з дошкільної освіти може правильно організований самоаналіз педагогічної діяльності. Самоаналіз, не будучи самоціллю, забезпечує можливість поглянути на себе як на "провідника" педагогічної теорії в практику. Виступає своєрідною перевіркою здатності транслювати педагогічні знання, сформовані при вивченні теоретичного курсу "педагогіки", в освітній простір дошкільного навчального закладу. Для того, щоб навчити студентів такому самоаналізу був організували роботу з *творчою групою "Педагогічний пошук"*.

1. На зборах ми поцікавилися ставленням студентів до можливостей особистісно-професійного розвитку (текст анкети наведено в додатку Б "Майбутній вихователь і професійне зростання").

Перше питання анкети виявляло рівень задоволення студентів обраною професією. Аналіз результатів анкетних відомостей показав позитивне ставлення до обраної професії, але задоволення при цьому невисоке.

У другому питанні ми запропонували визначити найбільш професійно важливі, на їх погляд, здатності, якими повинен володіти педагог відповідно до його призначення. Результати анкетування показали таке: до найважливіших здатностей в навчально-виховній роботі з дітьми студенти відносять здатність до педагогічного мислення, здатність до встановлення педагогічно цілевідповідних стосунків з дитячим колективом, здатність до аналізу педагогічної ситуації. Відповідно вищезазначені здатності зайняли 1, 2, 3 місця у ранговому стовпчику. До найменш важливих здатностей вихователі віднесли здатність до конструювання педагогічної діяльності; здібність до самоаналізу і організації власної діяльності.

Аналіз результатів 3 і 4 питання показав, що у студентів чи зовсім відсутні уявлення про цільові орієнтири діяльності, чи вони достатньо вузькі і зводяться лише до надання допомоги дітям і батькам у складній педагогічній ситуації. Лише 10% від загальної кількості майбутніх вихователів бачать більш широко і системно цілі своєї діяльності – перехід до прогностичної моделі освітньої

системи, що дає можливість проектувати свою педагогічну працю у досягненні "акме". Що стосується уявлень про результати діяльності, то тут спостерігається явне неузгодження з цілями, заміна продуктивного образу результату діяльності вихователя. До найбільш адекватних результатів студенти віднесли такі: комфортне положення дитини у дошкільному закладі, відсутність відчужених або проблемних дітей, здорова атмосфера у дитячому колективі, створення умов у дошкільному закладі для нормального розвитку і виховання дітей, підготовка дітей до школи. Але, на наш погляд, головний результат діяльності вихователя повинен полягати в тому, щоб, по-перше, поставити дитину в позицію відповідальності перед собою і іншими і в той же час створити умови для розкриття творчих задатків дитини.; по-друге, досягти більш високого рівня професійної компетентності.

На запитання: "Який характер має Ваша самоосвітня діяльність?" більшість студентів (52 %) зазначила, що "періодичний"; лише 25 % - "систематичний"; останні – 23 % - не приділяють уваги самоосвіті ніколи.

У 6 питанні майбутнім вихователям пропонувалося оцінити значення дев'яти позитивних і негативних факторів, які впливають на їхнє професійне становлення. Позитивним можна вважати той факт, що студенти у власній професійній діяльності надають перевагу можливості займатися улюбленою справою, творчим саморозкриттям. Вони вважають важливим відповідність роботи, яка виконується, характеру і здібностям спеціаліста, можливості роботи з дітьми і можливості професійного і особистісного удосконалення. Це є стимулюючим фактором в особистому і професійному розвитку вихователя як спеціаліста дошкільної освіти. Негативною тенденцією у мотиваційній сфері особистості студентів є пряма залежність між факторами, які визначають умови роботи ("нервове та фізичне перевантаження", "відсутність стимулів", "відсутність відповідних умов у дошкільному закладі"), і невисоким показником задоволення власною професійною діяльністю. Це дає уявлення про внутрішньоособистий конфлікт, який виявляється, з одного боку, у бажанні вдосконалення власної професійної компетентності, а з іншого, у наявності

об'єктивних обставин, що обмежують це самовдосконалення. Це й викликає недостатнє задоволення власною працею, знижує професійно-функціональну активність.

Запропонувавши студентам проранжувати уміння (результати ранжування представлені в додатку В), ми мали на меті визначити професійно важливі, на їх погляд, уміння, якими повинен володіти педагог відповідно з урахування його призначення.

При аналізі відомостей виявилися характерні особливості у співвідношенні вищезазначених умінь, а саме:

40% - уміння, пов'язані з розвитком стосунків з дітьми;

30% - уміння, пов'язані з передачею дітям необхідних знань, умінь, навичок;

20% - уміння, пов'язані з розвитком індивідуального стилю діяльності педагога;

10% - уміння, пов'язані з професійним розвитком педагога, його творчою діяльністю.

Студенти надають перевагу спочатку вмінням, які спрямовані на взаємодію: комунікативним, організаторським; потім умінням, які спрямовані на поліпшення навчально-виховного процесу: дидактичним, методичним, – і лише потім умінням, що спрямовані на професійний розвиток: проєктивним, рефлексивним. Це свідчить про недостатню інформованість студентів про те, що головним завданням педагога є створення умов для різнобічного розвитку та саморозвитку дітей дошкільного віку.

Виходячи з результатів ранжування, ми запропонували студентам вивчити професіоналізм вихователя в процесі його педагогічної діяльності у вимірі "Який він є". Студенти отримали такі завдання:

а) поспостерігати за роботою вихователя групи дітей, де студент проходить навчальну практику;

б) отримати інформацію про вираження професійно важливих якостей для конкретного педагога, вияв його профпридатності;

в) на основі результатів, отриманих під час спостереження проаналізувати наявність професійно важливих якостей для педагога в себе, тобто «Вивчити себе». Основними формами роботи були: складання педагогічної біографії, анкетування, тестування, бесіда, самоспостереження (методика «Вивчення задоволеності педагогів своєю професією» представлена у додатку Г)

Обов'язковим для всіх студентів було ведення щоденника, в якому вони детально описували результати спостережень за вихователями і самоспостережень. На засіданнях творчої групи студенти звітували усім присутнім.

2. Виявлення необхідних якостей для особистісно-професійного розвитку майбутнього вихователя, який проектує власну діяльність, з подальшою побудовою моделі розвитку. Головним завданням було: визначити ті зміни в собі, які необхідні для професійного самовдосконалення.

Форми роботи: консультування, педагогічний аналіз діяльності, використання творчих технологій, ігрових форм, розробка і складання індивідуальної професіограми (методика «Фактори, що впливають на розвиток і саморозвиток педагогів» представлена у додатку Д)

3. Будування моделі особистісно-професійного розвитку вихователя і її вдосконалення. Під цим розумілося відтворення характеристик педагога, які передбачаються в привабливих для нього видів поведінки. Студенти проектували заходи, спрямовані на вдосконалення їх розвитку. Студенти за допомогою педагогів і ровесників в результаті самостійної діяльності визначали діагностику життєвого потенціалу, аналізували умови власної педагогічної діяльності, прогнозували траєкторію самовираження, шукали способи і фактори, що сприяють досягненню "акме".

Форми роботи: методи оцінки професійного просування, оволодіння алгоритмом вирішення професійних завдань, методи самопізнання, самокорекції, рефлексивної саморегуляції і самоорганізації (діагностика рівня саморозвитку в професійно-педагогічній діяльності представлена у додатку Ж)

Після проходження переддипломної педагогічної практики ми запропонували студентам оцінити рівень оволодіння ними професійно-педагогічними вміннями (представлені у додатку 3) та після аналізу власної діяльності розробити рекомендації майбутнім практикантам (дивитись додаток І).

Отже, майбутні фахівці з дошкільного виховання у процесі активної діяльності усвідомили важливість власного саморозвитку та самовдосконалення. Серед домінуючих заходів, що слугують особистісно-професійному вдосконаленню, майбутні фахівці з дошкільної освіти використовували такі, як: ознайомлення з психолого-педагогічною літературою, участь у науково-практичних студентських конференціях, робота в проблемних групах тощо.

РОЗДІЛ 2. ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНЕ ВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ

2.1. Особистісно-професійне вдосконалення фахівця з дошкільної освіти в процесі педагогічної діяльності

Сучасні умови системи освіти висувають перед педагогічними і керівними кадрами нові вимоги до організації педагогічної діяльності. У цих умовах особливого значення набуває подальше особистісно-професійне вдосконалення майбутніх фахівців як одного з головних ресурсів забезпечення і розвитку якості дошкільної освіти.

Сучасний вихователь закладу дошкільної освіти повинен уміти мислити і діяти згідно з новими нормам професійної педагогічної діяльності : бути здатним до концептуального мислення; володіти гуманістичними ціннісними світоглядними установками; аналітичними для рефлексії, креативними, проєктивно-технологічними, організаторськими, комунікативними, дослідницькими здібностями. Це актуалізує необхідність подальшого вирішення завдань особистісно-професійного вдосконалення майбутніх фахівців вже після закінчення ними вищого навчального педагогічного закладу.

Сьогодні педагогічні працівники закладів дошкільної освіти покликані вирішувати складні завдання перебудови системи дошкільної освіти. Основна функція сучасного дитячого садка – цілеспрямована соціалізація особистості дитини: введення її у світ природних і людських взаємозв'язків і стосунків, способів і норм поведінки в усіх сферах життєдіяльності. Для якісного здійснення цієї функції на сучасному етапі, педагогічному колективу необхідно працювати в режимі впровадження нововведень і інновацій.

Для ефективності педагогічного процесу потрібний постійний пошук нових результативних методів виховання і навчання, за допомогою яких відбувається передача дітям змісту освіти.

Особистісно-професійне вдосконалення майбутнього фахівця дошкільної освіти – один з пріоритетних напрямів модернізації освітньої системи, що

передбачає вироблення нових форм взаємодії з дітьми, нових програм і концепцій.

Виходячи з усього вище зазначеного, у нашій роботі ми визначаємо цілі методичної роботи з випускниками академії щодо подальшого особистісно-професійного вдосконалення, а саме:

- забезпечення наукових підходів до організації педагогічного процесу;
- вдосконалення професійного рівня педагогічного колективу;
- аналіз результативності педагогічного процесу;
- впровадження в практику інноваційних педагогічних технологій;
- вдосконалення планування навчально-виховного процесу;
- вдосконалення видів і форм діагностики і контролю розвитку дітей і педагогічного колективу дошкільного навчального закладу;
- узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду педагогів.
- вдосконалення інформаційного забезпечення освітнього процесу дошкільного навчального закладу;.

Вирішення накреслених задач неможливе без високопрофесійних педагогічних кадрів, тому методистам і завідувачам закладів дошкільної освіти пропонується програма професійно-особистісного вдосконалення педагогів.

Мета: розвиток особовистісних орієнтацій, мотивів і професійних потреб, професійно значущих знань, умінь і вихователів дошкільних навчальних закладів.

Напрями діяльності :

- аналіз сформованості професійно-педагогічних умінь педагогів на основі вивчення їх професійних потреб, результатів діяльності, особистісних і професійних якостей;
- розвиток цільових, проєктивних і рефлексивних умінь вихователів;
- організація діяльності щодо підвищення рівня професійних знань, умінь, створення умов для самовдосконалення;

- індивідуальне проектування особистісно-професійного розвитку вихователя;

- підтримка сприятливого психологічного мікроклімату в колективі, запобігання синдрому професійного вигорання.

Основна лінія діяльності щодо особистісно-професійного розвитку педагогів – вироблення ціннісно-сислової, морально-орієнтованої єдності у колективі через організацію цільової, проєктивної діяльності і презентацію результатів; створення системи відстежування професійних і інформаційних потреб вихователів на основі розробленого банку діагностичних методик.

Система методичної роботи у дошкільному навчальному закладі повинна організовуватись за наступними напрямками:

- відносно конкретного педагога, де головним завданням є формування індивідуальної, авторської, високоефективної системи педагогічної діяльності вихователя – розробка індивідуальних графіків підвищення кваліфікації;

- відносно педагогічного колективу дошкільного навчального закладу – організація діагностики і самодіагностики, контроль і аналіз навчально-виховного процесу, на виявлення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду;

- відносно загальної системи безперервної освіти – осмислення нормативно-правових документів, впровадження досягнень науки і передової практики у роботу з дітьми дошкільного віку.

Пропонуємо модель організації методичної роботи з підготовки в самій освітній установі сучасно мислячих педагогів, здатних максимально ефективно забезпечити рішення завдань, що стоять перед освітньою установою.

2.2. Комплексно-цільова програма «Управління особистісно-професійним вдосконаленням майбутніх фахівців з дошкільної освіти»

Пропнуємо комплексно-цільову програму «Управління особистісно-професійним вдосконаленням майбутніх фахівців з дошкільної освіти».

Проблема: необхідність цілеспрямованого самовдосконалення педагогічних можливостей майбутніх фахівців та недостатня поінформованість адміністрації про умови і результати професійного зростання в закладі освіти.

Бажаний результат: створення цілісної системи роботи з педагогами в закладі дошкільної освіти з проблем особистісно-професійного вдосконалення і саморозвитку, удосконалення її структури, підвищення рівня управління особистісно-професійним вдосконаленням майбутніх фахівців з дошкільної освіти, рівня саморозвитку, рівня практичної діяльності педагогів на основі оновлення підходів до цієї діяльності.

Головна ідея: через створення педагогічних, психологічних, матеріально-технічних і санітарно-гігієнічних умов підвищення особистісно-професійного вдосконалення фахівців, готовності до розвитку сучасного стилю педагогічного мислення, самостворення і самовдосконалення.

Етапи реалізації програми:

1 етап – аналітико-організаційний (серпень – грудень)

Цілі етапу:

1. Визначення змісту та цільового призначення всієї системи методичної роботи з фахівцями.
2. Формування усвідомленого ставлення фахівців до особистісно-професійного вдосконалення, підвищення власного рівня педагогічної діяльності.
3. Створення умов для формування кожним спеціалістом особистісно значущої методичної проблеми, вирішення якої дозволить йому забезпечити результат у практичній діяльності.
4. Проектування напрямів і шляхів особистісного і професійного зростання як окремого фахівця, так і всього педагогічного колективу.

Основні заходи

№	Заходи	Форма роботи	Відповідальний
1.	Взаємозалежність між якістю результатів з навчально-виховної роботи та рівнем особистісно-професійного розвитку вихователів	Апаратна нарада	Керівник експертної групи (вихователь-методист)
2.	Оцінювання вихователями власного рівня педагогічної діяльності: рівня готовності до саморозвитку, практичної діяльності, розвитку педагогічних здібностей, творчого потенціалу, моральності, загальної, рефлексивної, методичної культури	Індивідуальна робота вихователів, створення банку даних	Вихователі, практичний психолог
3.	Експертна оцінка управління методичною роботою з педагогічними працівниками	Аналітична робота	Керівник експертної групи
4.	Оцінювання членами творчої групи з проведення експерименту рівня педагогічної діяльності та її результативності вихователів: рівня готовності до саморозвитку, практичної діяльності, розвитку педагогічних здібностей, творчого потенціалу, моральності, загальної, рефлексивної, методичної культури	Аналітична діяльність, анкетування, обробка й узагальнення матеріалів дослідження	Вихователь-методист та практичний психолог
5.	Проведення анкетування (вибіркового) батьків «Забезпечення потреб дітей у дитячому садку», узагальнення результатів	Анкетування	Завідувач, практичний психолог
6.	Аналіз умов для особистісно-професійного розвитку вихователів: вивчення кадрових, навчально-методичних, матеріально-технічних, морально-психологічних, санітарно-гігієнічних	Експертна оцінка, аналітична діяльність	Керівник експертної групи

	можливостей закладу освіти		
7.	Аналіз фондів бібліотек ЗНЗ району, ознайомлення з фондом міських бібліотек, ХОНМІБО, ХГПА, ХЦНБ. Підбір матеріалів з проблеми	Робота в бібліотеках, складання картотек	Бібліотекарі, керівник творчої групи
8.	Ознайомлення зі змістом роботи обласного (міського) центру практичної психології, вивчення кадрових можливостей закладу освіти щодо впровадження КЦП	Робота в центрах	Психолог МЦ, керівник програми
9.	Аналіз інформації про дошкільні навчальні заклади Харкова та Харківської області, що працюють над проблемою створення умов для особистісно-професійного розвитку вихователів	Робота з каталогом постійно діючої виставки «Освіта Харківщини»	Члени творчої групи
10.	Занесення отриманої інформації до інформаційно-ресурсного банку даних	Індивідуальна робота	Керівник творчої групи
11.	Планування тематики занять для вихователів, розробка програм тренінгів з урахуванням різних категорій медпрацівників	Робота творчих груп, районного методичного об'єднання вихователів	практичний психолог, керівник РМО вихователів
12.	Визначення завдань та напрямів реалізації програми з підвищення рівня педагогічної діяльності вихователів	Адміністративна нарада	Завідувач ЗДО, Керівник експертної групи

II етап – науково-методичний (січень – червень)

Цілі етапу:

1. Залучення кожного вихователя ЗДО до творчо-пошукової, науково-дослідницької діяльності.
2. Створення умов для розробки індивідуальних програм підвищення власного рівня педагогічної діяльності.
3. Проектування різних варіантів вирішення методичних проблем.
4. Розвиток ініціативи та відповідальності педагогічних працівників за прийняті рішення.

5. Формування позитивного психологічного клімату, культури міжособистісного спілкування на засадах толерантності, взаємоповаги, взаєморозуміння.

Основні заходи

№ п/п	Заходи	Форма роботи	Відповідальний
1.	Аналіз стану проблеми в психолого-педагогічній літературі. Робота вихователів з різними джерелами інформації. Обговорення змісту інформації	Індивідуальна робота, засідання районного МО та МО вихователів ЗДО	Вихователь-методист
2.	Сутність педагогічної майстерності вихователя, її структура	Теоретичний семінар	Керівник творчої групи
3.	Сутність професіоналізму спеціаліста дитячого дошкільного закладу, його професійної компетентності, педагогічної майстерності	Науково-практичний семінар	Керівник творчої групи, вихователь-методист
4.	Ознайомлення зі психолого-педагогічними методами дослідження своєї діяльності	Семінар-практикум	Практичний психолог
5.	Технологія створення індивідуальних ситуативних та перспективних програм розвитку педагогічної майстерності	Аутогенне тренування	Практичний психолог
6.	Технологія саморозвитку вихователя	Семінар-практикум	Вихователь-методист
7.	Система науково-дослідницької роботи вихователів	Засідання педагогічного колективу	Голова метод. об'єднання вихователів району
8.	Розробка конкурсу педагогічної майстерності вихователів	Обговорення, групова робота	Керівник творчої групи
9.	Модель професійного розвитку вихователя	Лекція	Керівник творчої групи
10.	Модель адаптивної поведінки	Лекція	Керівник творчої групи
11.	Вікові кризи професійного становлення вихователя та	Лекція	Керівник творчої групи

	засоби їх продуктивного подолання		
12.	Заняття «Я і ми» (рефлексія уявлень про себе, зміна стереотипів мислення, пошук нестандартних шляхів рішення проблем)	Психологічний практикум	практичний психолог
13.	Класифікації педагогічних здібностей та технології їх розвитку	Науково-практичний семінар	Вихователь-методист
14.	Педагогічна культура і педагогічна майстерність	Лекція	Керівник творчої групи
15.	Технології педагогічної взаємодії. Стилї педагогічного керівництва	Семінар-практикум	Вихователь-методист
16.	Заняття «Педагог III тисячоліття» (рефлексія професійних та особистих якостей, прогнозування змін своїх професійних якостей, формування гнучкості в груповій роботі)	Психологічний практикум	Психолог МЦ
17.	Методика проведення виховних заходів в дошкільному закладі. Моделювання різних варіантів проведення, захист проектів	Засідання МО вихователів, практичне заняття	Вихователь-методист
18.	Визначення необхідності й можливостей підвищення кваліфікації вихователів та керівників ЗДО в ІПО, ХГПА	Засідання методичного об'єднання вихователів	Керівник МО
19.	Анкетування батьків (вибіркове) з метою моделювання освітнього середовища ЗДО	Анкетування, обробка результатів, узагальнення	Вихователь-методист
20.	Підведення підсумків II етапу КЦП, контроль і корекція результатів	Апаратна нарада	Завідувач

III етап – практичний (серпень — лютий)

Цілі етапу:

1. Створення умов для практичної перевірки теоретичних положень досліджуваної методичної проблеми.
2. Контроль, взаємоконтроль і самоконтроль діяльності.
3. Корекція і самокорекція.

Основні заходи

№	Заходи	Форма роботи	Відповідальний
1.	Проведення батьківських зборів за темою «Формування творчої особистості дитини»	Батьківські збори	Завідувач
2.	Проведення анкетування батьків і вихователів щодо визначення стилю спілкування в сім'ї, на заняттях	Анкетування	Практичний психолог, Вихователь-методист
3.	Технологія педагогічного спілкування	Семінар-практикум	Керівник творчої групи
4.	Проведення індивідуальних консультацій для батьків, вихователів	Індивідуальні консультації адміністрації ДНЗ, керівника псих. служби	Завідувач
5.	Заняття «Здоровий вихователь — вихователь здоров'я» (рефлексія компонентів, що складають здоров'я, формування позитивних особистісних сил, що забезпечують здоров'я)	Психологічний практикум	Практичний психолог
6.	Підвищення кваліфікації та перепідготовка педагогічних кадрів в ІПО, ХГПА, ХОНМІБО	Отримання освіти, перепідготовка	Методист МЦ
7.	Заняття «Креативність» (розвиток інтелектуальної гнучкості педагога через створення творчого середовища, активізація процесу самопізнання)	Психологічний практикум	Практичний психолог
8.	Розробка вихователями індивідуальних програм	Індивідуальна робота	Члени творчих груп, вихователі

	самовиховання, професійного саморозвитку		
9.	Проведення спостережень за дітьми по групах з метою внесення коректив до планів навчально-виховної роботи з дітьми	Анкетування, узагальнення на засіданнях МО	Голови МО, керівники груп, практичний психолог
10.	Апробація індивідуальних творчих проєктів «Розвиток особистості»	Індивідуальна та групова робота	Керівники творчих груп
11.	Майстер-класи вихователів (відкриті навчальні та виховні заняття)	Відкриті заходи	Вихователь-методист
12.	Заняття «Я — професіонал» (формування позитивних особистісних сил, що забезпечують зміну поведінки, психологічне забезпечення умов розвитку інтелектуальної гнучкості вихователя)	Психологічний практикум	практичний психолог
13.	Організація виставки «Творчість вихователів закладу освіти» (світ індивідуальних захоплень)	Груповою робота, індивідуальна робота	Керівник творчої групи
14.	Технології продуктивного розв'язання конфліктів	Семінар-практикум	практичний психолог, керівник творчої групи
15.	Презентації творчих лабораторій	Відкриті заходи	Керівники творчих лабораторій
16.	Конкурс педагогічної майстерності вихователів (у рамках міського конкурсу «Вихователь року»)	Конкурс	Керівник творчої групи
17.	Самоосвітня діяльність педагогів: здобутки й корекція результатів	Засідання МО	Голова МО
18.	Динаміка особистісного й професійного розвитку вихователів у процесі застосування спеціальних технологій	Апаратна адміністративна нарада	Завідувач

IV етап – узагальнювальний (квітень – червень)

Цілі етапу: проведення діагностико-аналітичних процедур щодо визначення ступеня досягнення прогнозованої цілі, бажаного результату діяльності.

Основні заходи

№	Заходи	Форма роботи	Відповідальний
1.	Систематизація діагностичних матеріалів	Групова робота, створення картотек	практичний психолог
2.	Вивчення рівня практичної діяльності вихователів	Анкетування, спостереження	Керівник експертної групи
3.	Вивчення рівня прагнення до саморозвитку вихователів	Анкетування	практичний психолог
4.	Аналіз стану управління розвитком і саморозвитком вихователів	Експертна оцінка	Керівник експертної групи
5.	Анкетування батьків з метою побудови векторної моделі освітнього середовища ЗДО	Анкетування, моделювання	Вихователь-методист
6.	Проведення діагностики психологічного клімату в педагогічному колективі	Анкетування	практичний психолог
7.	Аналіз функціонування структурних підрозділів	Засідання МО вихователів	Голова МО
8.	Аналіз результатів реалізації змісту програми щодо вдосконалення організації методичної роботи з вихователями	Засідання МО	Голова МО
9.	Результативність впровадження КЦП щодо вдосконалення управління особистісно-професійним розвитком вихователів та завдання на найближчий період	Апаратна адміністративна нарада	Завідувач

2.3. Методичні рекомендації щодо впровадження комплексно-цільової програми

Загальне управління процесом упровадження комплексно-цільової програми здійснює творча аналітична група, очолювана завідувачем закладу дошкільної освіти. Про створення такої групи керівником закладу видається наказ. Члени групи розподіляють між собою функціональні обов'язки, складають циклограми і алгоритми діяльності, призначають відповідальних за виконання конкретних заходів, контролюють це виконання, координують роботу структурних підрозділів.

Важливо передбачити інформаційне забезпечення даного процесу, саме воно буде сприяти оперативності управлінських дій: збір та обробку інформації, складання інформаційного банку аналітичних матеріалів, упорядкування картотеки щодо планування й корекції дій, виконання заходів, доведення інформації до виконавців.

Процес втілення програми контролюється шляхом проведення періодичних апаратних нарад, засідань творчої групи, на яких обговорюються стан роботи, виконання конкретних завдань, ускладнення, що виникли, і засоби їхнього подолання.

Необхідним компонентом є психологічний супровід: створення позитивного психологічного клімату, моральні та матеріальні заохочення педагогічних працівників, стимулювання діяльності в інноваційному режимі, створення умов для особистісно-професійного розвитку учасників навчально-виховного процесу. Розробка анкет, опитувальників, діагностичні вимірювання дозволять своєчасно виявляти відхилення від ходу експерименту і долати їх.

Також зазначимо, що для ефективного управління освітнім процесом, у тому числі процесом упровадження програми, як зазначають В. І. Зверева, Є. М. Хриков, Ю. А. Конаржевський, П. І. Третьяков, необхідно дотримуватися таких умов:

- забезпечення якомога вищого рівня реалізації створених державою умов функціонування закладу освіти;
- розвиток професіоналізму та необхідних управлінських умінь адміністрації закладу освіти;
- забезпечення на діагностичній основі цілісності та єдності умов реалізації цілей закладу;
- вироблення на науковій основі єдиного підходу до аналізу навчально-виховної діяльності дошкільного навчального закладу;
- забезпечення інформацією про виконання рішень, прийнятих у тому чи іншому циклах управління;
- чітка постановка завдань, оптимальний добір виконавців, розподіл обов'язків з урахуванням можливостей і рівня педагогічної майстерності кожного учасника експерименту;
- спрямування управління освітнім процесом на реалізацію управлінської діяльності керівника.

Адміністрації освітнього закладу слід передбачити:

- ознайомлення педагогів з методами діагностування й проведення педагогічних консиліумів;
- корекційну роботу вихователя-методиста, психолога з педагогами закладу щодо подолання виявлених недоліків і прогалин у роботі, розвитку своєї особистості, подолання вікових криз професійного становлення педагога;
- організацію факультативного курсу психології для батьків з метою самопізнання й розвитку навичок самооцінки, самовдосконалення, самореалізації;
- розробка механізму вивчення діяльності педагога, складання банку даних про педагогічних працівників, їх проблеми, професійні утруднення тощо;
- розвиток громадського самоврядування, мета якого – зробити життєдіяльність закладу освіти цікавою, корисною і насиченою;
- розподіл функціональних обов'язків між членами педагогічного колективу з включенням напрямів і завдань професійного розвитку педагога;

Завідувач визначає організаційну структуру методичної роботи з педагогічними працівниками, провідні проблеми для роботи над ними педагогічного колективу. Рекомендує голів методичних об'єднань. Затверджує плани роботи методичних об'єднань, творчих груп, майстерень. Створює сприятливі умови для методичної роботи. Забезпечує участь педагогічних працівників у системі підвищення кваліфікації поза межами закладу. Відповідає за фінансово-матеріальне забезпечення організації методичної роботи. Здійснює загальний контроль за якістю роботи педагогів закладу, організовує роботу з розробки діагностичних методик з проблеми дослідження.

Завідувач разом із вихователем-методистом — ведуть роботу щодо вивчення й упровадження в практику досягнень педагогічної науки та передового педагогічного досвіду. Здійснюють контроль за всіма підрозділами методичної роботи. Рекомендують на розгляд педагогічної ради, інших структурних підрозділів окремі важливі питання методичної роботи. Допомагають організації самоосвітньої праці педагогів, керують нею.

Вихователь-методист відповідає за планування методичної роботи. Разом з головами методичних об'єднань розробляє заходи, які є складовою річного плану роботи ЗДО. Розглядає, погоджує та подає на затвердження завідуючій плани роботи методичних об'єднань, творчих груп, майстерень. Відповідає за своєчасне проходження курсової перепідготовки педагогами ЗДО, контролює роботу з питань атестації педагогічних кадрів.

Практичний психолог здійснює моніторинг психологічних умов організації методичної роботи, моніторинг особистісно-професійного розвитку педагогів, забезпечує вивчення індивідуальних, психологічних особливостей учасників навчально-виховного процесу, їхні особистісні та професійні якості. Здійснює психолого-педагогічну підтримку їхньої діяльності. Розробляє цільові проекти щодо покращення психологічних умов організації методичної роботи з педагогічними кадрами. Допомагає педагогічним працівникам у складанні індивідуальних професіограм.

Якість упровадження програми залежить від збалансованості всіх її компонентів. Мета і завдання сприяють особистісно-професійному вдосконаленню майбутніх фахівців з дошкільної освіти, урахуванню їх потреб, запитів, інтересів в умовах особистісно орієнтованої парадигми. Завдяки якісній реалізації програми можна досягти поставленої генеральної мети — створити модель управління дошкільним навчальним закладом, направлену на особистісно-професійне вдосконалення майбутніх фахівців з дошкільної освіти, надання йому характеру системності й цілісності.

ПІСЛЯМОВА

Особистісно-професійне вдосконалення майбутнього фахівця з дошкільної освіти передбачає зростання, становлення, інтеграцію і реалізацію в педагогічній праці професійно значущих особистісних якостей і здібностей, знань та вмінь, активне якісне перетворення студентом свого внутрішнього світу, що призводить до принципово нового ладу і способу життєдіяльності. Особистісно-професійне вдосконалення майбутнього фахівця розуміється насамперед як його саморозвиток, самостійне накопичення теоретико-практичного досвіду.

Для характеристики особистісно-професійного вдосконалення і саморозвитку майбутніх фахівців з дошкільної освіти важливо визначати критерії і механізми його здійснення.

Аналіз психолого-педагогічної літератури (І. Бех, О. Кононко, С. Ладивір, Т. Піроженко та ін.) дозволив визначити критерії особистісно-професійного вдосконалення і саморозвитку майбутніх фахівців.

До критеріїв відносяться: самоорганізація якісних змін в особистості і діяльності, домінування в структурі педагогічної діяльності дій майбутніх вихователів, спрямованих на професійне відновлення, на зміну своїх методів діяльності, постановка і рішення стосовно самого себе педагогічних, психологічних, організаційних, предметних задач, здатність студента сприймати різні прояви середовища як передумови свого професійного розвитку. Механізмами вдосконалення є самосвідомість, самовизначення, самоактуалізація, самореалізація, саморегуляція, самооцінка.

Невід'ємною частиною особистісно-професійного вдосконалення майбутніх фахівців з дошкільної освіти є впровадження знань, умінь та навичок у педагогічну практику, відпрацювання та втілення конкретних методів та прийомів педагогічної діяльності.

Педагогічна практика поряд з іншими професійно важливими якостями сприяє формуванню і розвитку педагогічної ерудиції, педагогічного цілепокладання, педагогічного мислення, інтуїції, здатності до імпровізації, педагогічного оптимізму і педагогічної рефлексії. Завдяки активному

професійному розвитку та самореалізації, майбутній фахівець зберігає і закріплює своє положення в навчальному закладі; завдяки зростанню він сприяє рішенню проблеми професійного самозбереження, дозволяє запобігти розходженню між досягнутим рівнем власної професійно-педагогічної діяльності і необхідним відповідно до сучасних вимог організації навчально-виховного процесу.

Влучне управління та створення належних умов для особистісно-професійного розвитку і вдосконалення майбутніх фахівців дошкільної освіти стимулює їхній саморозвиток, сприяє самореалізації, рішенню особистих професійних проблем, дозволяє отримати більше задоволення від праці.

Головне завдання адміністрації закладу при цьому — це правильно намічений план – спонукання, стимулювання студента до самоаналізу, рефлексії, допомога у визначенні способів підвищення своєї майстерності, вибору оптимальних форм саморозвитку. Інша справа — колективні заходи з розширення світогляду майбутніх вихователів, підготовка виступів майбутніх вихователів на педрадах, конференціях.

Одним із найважливіших засобів успішної підготовки майбутніх фахівців до реалізації прогресивних ідей в розвитку дошкільної освіти є педагогічна практика, яка органічно поєднує теоретичне навчання з їх самостійною роботою в закладі дошкільної освіти. Педагогічна практика є показником того, наскільки глибоко і усвідомлено студенти засвоїли теоретичні основи дитячої психології, педагогіки, фахових методик, оволоділи практичними уміннями і навичками. Вона також передбачає формування у майбутніх фахівців професійних якостей особистості вихователя: переконання і педагогічну спрямованість на роботу в закладі дошкільної освіти.

Особистісно-професійне вдосконалення майбутнього фахівця з дошкільної освіти в процесі педагогічної практики спонукає не лише отриманню і поглибленню знань про педагогічну діяльність і засвоєнню окремих професійних вмій, а й формуванню особистості майбутніх вихователів, зміни їх внутрішнього світу, психології, поведінки, розробка основ їх індивідуального стилю діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аронова Р. С. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільного виховання у педагогічних коледжах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2016. 263 с.
2. Акмеологія з основами психології кар'єри : навч. посіб. / уклад. О. М. Гавалешко, В. В. Пасніченко, Т. А. Кривко. Чернівці : Рута, 2004. 84 с.
3. Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія і практика в умовах вищого навчального закладу : навч. посіб. / під заг. ред. проф. С. О. Нікітчиної. Київ : ВД «Слово», 2014. 368 с.
4. Андріяко Т.Ю. , Косенко Ю. М. Конкуретоспроможність як прояв акмеологічної культури особистості . *Рідна школа*. 2011. № 10. С. 64–67.
5. Артемова Л. В. Модель ступеневої підготовки фахівця дошкільної освіти у вищих навчальних закладах. Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства : матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. до 80-ї річниці НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ, 2000. Вип. 1. С. 84–86.
6. Артемова Л. В. Студенти і викладачі очима першокурсників. *Науковий вісник Уман. держ. пед. ун-ту імені П. Тичини* : зб. наук. пр. Київ, 2000. С. 3–10 .
7. Беленька Г. В. Становлення майбутнього фахівця в період вузівського навчання. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. *Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2003. № 1. С. 169–176.
8. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання: моногр. Київ : Світоч, 2006. 304 с.
9. Беленька Г. В. Особливості формування професійної компетентності у студентів дошкільного фаху в умовах ступеневої освіти. *Наука і сучасність* : зб. наук. пр. НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ : Логос, 2001. Т. 29. С. 26–33.
10. Біла книга національної освіти України / Т. Ф. Алексеєнко [та ін.] ; голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Інформ. системи, 2010. 340 с.

- 11.Бурма Г. В., Суржанська В. А., Хільченко Л. М. Педагогічна практика першокурсників : метод. рек. Харків : ТОВ «Курсор», 2007. 25 с.
- 12.Вакуленко В. М. Вступ до акмеології педагогічної освіти : моногр. Алчевськ : ДГМІ, 2003. 149 с.
- 13.Волобуєва Т.Б., Касьянова О. М. Моніторинг в управлінні навчальним закладом. Управлінський супровід моніторингу якості освіти. Харків: Видав. гр. «Основа», 2004. 220 с.
- 14.Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підруч. за модульно-рейтинговою системою навчання. 2-ге вид. Київ : Центр учб. літератури, 2011. 384 с.
- 15.Вознюк О. В., Дубасенюк О. А. Цільові орієнтири розвитку особистості у системі освіти: інтегративний підхід : моногр. Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2009. 684 с.
- 16.Гавриш Н. В. Болонські освітні ініціативи щодо професійної підготовки фахівців з дошкільної та початкової освіти. *Освіта Донбасу*. 2005. № 4. С. 5–7.
- 17.Гавриш Н. В., Сущенко О. Н. Орієнтація на розвиток суб'єктності студента у процесі підготовки професійно компетентних фахівців з дошкільної освіти. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. Бердян. держ. пед. ун-ту. Бердянськ, 2007. Вип. 3. С. 44–49.
- 18.Гамаюнов В.Г. Менеджер навчально-виховного процесу. *Освіта і управління*. Т. 4. 2003. № 1–2.
- 19.Григораш В. В. , Касьянова О. М. , Мармаза О. І. Управління навчальним закладом. Ч. І. Харків: Ранок, 2003. 128 с.
- 20.Гришко Ю. А. Формування цінності самореалізації майбутніх педагогів у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2009. 20 с.
- 21.Даниленко Л. І. Концептуальні засади підготовки педагогічних кадрів освіти України в сучасних умовах. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи* : зб. наук. пр. Київ : Логос, 2001. Вип. 4. С. 124–128.

22. Даниленко Л. І., Локшина О. І., Овчарук О. В., Оліфара Л. М. Модернізація освіти в Україні: результати пілотного опитування керівників загальноосвітніх навчальних закладів. Аналітичний огляд. *Підручник для директора*. 2004. № 9–10.
23. Дубасенюк О. Особливості педагогічної творчості: сутність, типологія. *Нові технології навчання* : наук.-метод. зб. Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти М-ва освіти і науки, молоді та спорту України, Акад. міжнар. співробітництва з креатив. педагогіки. Київ-Вінниця, 2012. Вип. 71. С. 70–74.
24. Дуброва В. П., Милашевич Е. П. Педагогическая практика в детском саду : учеб. пособие для студ. пед. учеб. заведений. Москва : Академия, 1998. 160 с.
25. Єльнікова Г.В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні. Монографія. Київ: ДАККО, 1999. 220 с.
26. Єльнікова Г.В. Основи адаптивного управління (тексти лекцій). Харків: Основа, 2004. 135с.
27. Єрмола А. М., Василенко О. М. Технологія організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами : наук.-метод. посіб. Харків : Курсор, 2006. 312 с.
28. Зайченко О.І., Островерхова Н. М., Даниленко Л. І. Теорія і практика управлінської діяльності районного відділу освіти. Монографія. Київ, 2000. 190с.
29. Загородня Л. П., Тітаренко С. А. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу : навч. посіб. Суми : Університет. книга, 2010. 319 с.
30. Збірник законодавчих і нормативних актів про дошкільну освіту / упоряд. В. В. Бакуменко, К. Л. Крутій, Н. В. Погребняк. 5-те вид., допов. і випр. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2007. 356 с.
31. Івах С. М., Паласевич І. Л. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти під час проходження педагогічної практики. Наукові записки кафедри педагогіки. 2014. Вип. XXXVII. С. 139–144.
32. Карамушка Л.М. Психологічні основи управління в системі середньої освіти: Навч. посібник. Київ: ІЗМН, 1997. 198 с.

- 33.Казакова Н. В. Основні напрями роботи відділу педагогічної практики у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії. *Педагогічний дискурс* : зб. наук. пр. / гол. ред. І. М. Шоробура. Хмельницький : ХГПА, 2012. Вип. 11. С. 46–48.
- 34.Кононко О. Л. Особистісно орієнтована модель дошкільної освіти: суть та стратегія впровадження у практику. Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні, 1992-2002 : зб. наук. пр. до 10-річчя АПН України. АПН України. Харків, 2002. Ч. 1. С. 134–146.
- 35.Лук'янченко О. М. Організація педагогічної практики в різних типах педагогічних навчальних закладів України (друга половина XIX – початок XX ст.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2005. 20 с.
- 36.Лісіна Л.О. Технології навчання вчителів. Запоріжжя: Диво, 2007. 198 с.
- 37.Лукашевич Н.П. Теорія и практика самоменеджмента: Учебное пособие. Київ: МАУП, 2002. 212 с.
- 38.Лунячек В.Е. Система алгоритмізованого управління загальноосвітнім навчальним закладом в таблицях: Наук.-метод. Посібник. Харків: Гімназія, 2002. 98 с.
- 39.Манчуленко Л. В. Формування творчого стилю діяльності майбутніх педагогів у процесі педагогічної практики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2006. 20 с.
- 40.Мармаза О.І. Мотивація і стимулювання персоналу як підґрунття якості управління. *Управління школою*. 2003. № 16–18.
- 41.Мармаза О.І. Організаційна культура управління. *Управління школою*. Харків. 2003. № 7.
- 42.Мармаза О.І. Проектний підхід до управління навчальним закладом. Харків, 2003. 80 с.
- 43.Мармаза О.І. Сучасний керівник: у пошуках досконалості. *Управління школою*. Харків. 2002. № 1.

- 44.Машкіна Л. А. Підготовка студентів до впровадження педагогічних інновацій в дошкільних закладах / за наук. ред. Т. І. Поніманської. – Хмельницький : Евріка, 2004. 204 с.
- 45.Моніторинг якості освіти: Навчально-методичний посібник / Укл. Е. М. Соф'янц, Л. Г. Чернікова. Донецьк, 2003. 239 с.
- 46.Національна доктрина розвитку освіти. Нормативно-правове забезпечення освіти : у 4 ч. / гол. ред. В. В. Григораш. Харків : Основа, 2004. Ч. 1. С. 3–24.
- 47.Немцов В.Л., Довгань Л.Є. Стратегічний менеджмент . Київ, 2004. 133 с.
- 48.Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І. Я. Зязюна. Київ: Віпол, 2000. 636 с.
- 49.Освітній менеджмент. Навчальний посібник / За ред. Л.Даниленко, Л. Карамушки. Київ : Шкільний світ, 2003. 400 с.
- 50.Павлютенков Є.М., Крижко В. В. Організація методичної роботи. Харків: Вид. група “Основа”, 2006. 80 с.
- 51.Педагогічна майстерність : хрестоматія : навч. посіб. / упоряд.: І. А. Зязюн [та ін.] ; за ред. І. А. Зязюна. Київ : Вища шк., 2006. 606 с.
- 52.Педагогічна практика за вимогами кредитно-модульної системи : [для студ. вищ. навч. закл. напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Н. М. Горопаха, Т. І. Поніманська. 2-ге вид., випр. і допов. Київ : ВД «Слово», 2014. 232 с.
- 53.Педагогічна практика студентів спеціальності «Дошкільне виховання» : навч.-метод. посіб. / Н. О. Білоус [та ін.]. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. 49 с.
- 54.Педагогічний тренінг у формуванні професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : метод. рек. для викл. і студ. / уклад. Х. А. Шапаренко. Харків : ФО-П Шейніна О.В., 2010. 65 с.
- 55.Положення про проведення педагогічної практики студентів / розроб.: А. А. Харківська. Харків : ХГПА, 2013. 15 с.
- 56.Пономарьова Г. Ф., Шапаренко Х. А., Пехарева С. В. Акмеологічне проектування процесу формування професійної компетентності вихователя

дошкільного навчального закладу : навч. посіб. Харків : ПП «Ранок НТ», 2012. 196 с.

57. Робота з педагогічними кадрами. Харків: Вид. група “Основа”, 2006. 208 с.
58. Самоаналіз та самооцінка діяльності закладу освіти: Методичні матеріали на допомогу директорам закладів освіти. 2-е видання, перероблене і доповнене. – Тернопіль: Астон, 2004. 148 с.
59. Саяпіна С. А. Розвиток творчого потенціалу майбутніх фахівців дошкільної освіти у процесі вивчення курсу «Дошкільна педагогіка». Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. пр. Слов’янськ, 2010. Спец. вип. 3. С. 120–124.
60. Сергійчук О. М., Скутіна В. І., Онищенко Н. П. Організація педагогічної практики у педагогічному університеті : навч.-метод. посіб. для студ., магістр. пед. ун-тів . Переяслав-Хмельницький, 2005. 47 с.
61. Рудюк Н. Г. Мотивація досягнення успіху в професійній діяльності. Акмеологія – наука ХХІ століття: розвиток професіоналізму : матеріали 2-ої Міжнар. наук.-практ. конф. Київ : КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2008. С. 110–113.
62. Туріщева Л.В. Професійний розвиток педагога: психологічний аспект. Харків: Вид. група “Основа”, 2006. 144 с. Вип. 8 (44).
63. Тарасенко Н. В. Формування професійних навичок і творчої самостійності студентів у процесі педагогічної практики. Вісник Житомир. пед. ун-ту. Житомир, 2000. Вип. 6: Пед. науки. С. 180–182.
64. Туріщева Л.В. Психологія управління. Психологічний портрет учителя. Харків: Вид. група “Основа”, 2005. 160 с.
65. Теорія і практика дошкільної освіти в Україні : колект. моногр. / З. Н. Борисова [та ін.] ; за заг. ред. Г. В. Бєленької, М. А. Машовець. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. 232 с.
66. Хлебнікова Т.М. Управління навчальною діяльністю : навч.-метод. посібник для виклад., слухачів ІПО . Харків: Основа, 2008. 175 с.

67. Шапаренко Х.А. Підвищення рівня професійної компетентності педагогів у процесі організації навчально-методичної роботи / Zbiór artykułow naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej «Pedagogika. Współczesne problem i perspektywy rozwoju.». Warszawa: Wydawca: Sp. z.o.o. «Diamond trading tour», 2016. S. 42-46.
68. Шапаренко Х. А. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів на засадах акмеологічного підходу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2008. 233 с.
69. Шулдик Г. О., Шулдик В. І. Педагогічна практика : навч. посіб. для студ. пед. Вузів. Київ : Наук. світ, 2000. 143 с.
70. Ярославцева М. І. Сутність та складові професійної самореалізації майбутніх фахівців дошкільних навчальних закладів у процесі педагогічної практики. Педагогічні науки: зб. наук. праць. Вип. LXXI: Херсонський державний університет; редкол. : В.Л. Федяєва (гол. ред.) [та ін.]. Херсон: «Видавничий дім «Гельветика», 2016. 191 с. Том 2. 168-172.

ДОДАТКИ

Додаток А

Обов'язки учасників педагогічної практики

Керівник-методист практики:

1. Організація і керівництво роботою практикантів безпосередньо в базовій установі.
2. Проведення інструктивно-методичної роботи із співробітниками базової установи спільне з адміністрацією ЗДО.
3. Розподіл студентів по вікових групах, затвердження їх індивідуальних планів роботи.
4. Взаємодія з курсовим керівником в ході практики.
5. Планування усієї практики, організація методичного годинника.
6. Спостереження і аналіз педагогічної діяльності студентів протягом усієї практики.
7. Підведення підсумків практики: перевірка і аналіз звітної документації студентів, оцінка спільно з керівником базової установи їх роботи, підготовка виставки до завершальної конференції, складання характеристики на кожного студента і звіту практики.
8. Допомога старості групи в складанні звіту до підсумкової конференції у ЗВО.
9. Науково-методична допомога базовій дошкільній установі (при необхідності).
10. Участь в проведенні занять, тренінгів і консультацій для студентів.
11. Консультування студентів з питань планування освітньої роботи, проведення обстеження дітей, створення конспектів занять і інших видів діяльності, організації роботи з вихователями і батьками.
12. Організація колективних спостережень і аналізу педагогічної діяльності практикантів

Завідувач ЗДО і вихователь-методист:

Створення умов для успішного вирішення завдань практики.

Знайомство студентів з установою, співробітниками, постановкою освітньої і адміністративно-господарської роботи, цікавим досвідом педагогічної роботи.

Організація для студентів показових занять вихователів дитячого саду.

Проведення спільне з груповим керівником інструктивної наради по практиці з колективом дитячого саду, забезпечення розставлення студентів по групах і контроль виконання плану практики.

Спостереження і аналіз роботи практикантів.

Знайомство студентів з роботою методичного кабінету і його організацією, залучення їх до його оснащення і оформлення.

Допомога студентам в складанні планів практики і консультування по методичній роботі.

Спостереження, аналіз і оцінка видів діяльності студентів, їх професійно-педагогічних умінь і якостей особи.

Участь в оцінюванні і підготовці характеристик педагогічної діяльності студентів

Вихователь ЗДО

Знайомство студентів з досвідом своєї педагогічної діяльності, планом освітньої роботи, особливостями колективу дітей групи і кожної дитини окремо.

Спостереження і аналіз діяльності студентів в процесі їх праці вихователем, її корекція.

Допомога в складанні плану освітньої роботи, конспектів занять і інших видів діяльності, в роботі з батьками та ін.

Участь в складанні характеристики і оцінки діяльності, прикріпленого до нього практиканта

Студент-практикант

Проходження до початку практики медогляду і здача аналізів, необхідних для допуску до роботи в дошкільній установі.

Перебування на практиці щодня протягом 6 ч по графіку відповідно до плану практики, затвердженого групового керівника.

Виконання усіх видів робіт, передбачених програмою практики, ретельна підготовка до них.

Дотримання правил внутрішнього розпорядку дошкільної установи, розпоряджень адміністрації і керівників практики.

Дотримання правил охорони життя і здоров'я дітей дошкільного віку.

Примітка. На період практики один із студентів, що працюють в дошкільній установі, призначається старостою групи, в обов'язки якого входить допомога груповому керівникові і адміністрації базової установи в організації роботи студентів.

Анкета «Майбутній фахівець з дошкільної освіти і професійне зростання»

Пропонуємо Вам заповнити анкету

1. Чи задоволені Ви обраною професією?

2. Відмітьте у перерахованому ряді професійно важливі для вас здібності педагога. Будь ласка, оцініть значення кожної з названих властивостей у Вашій професійній діяльності.

Відповідайте за допомогою цифр: 2 – дана властивість необхідна для успішної роботи педагога; 1 – бажано; 0 – байдуже.

№ п/п	Професійно важливі якості педагога
	Здатність виконувати роботу, сповнену різноманітності
	Здатність тривалий час зберігати стійку увагу, незважаючи на втому і сторонні подразники
	Уміння розподіляти увагу при виконанні декількох робіт одночасно
	Здатність до самоспостереження
	Здатність тривалий час утримувати в пам'яті велику кількість інформації
	Здатність висловлювати матеріал
	Здатність розглядати проблему з декількох точок зору
	Здатність здійснювати точні прогнози у своїй діяльності
	Здатність використовувати різні педагогічні технології
	Здатність установлювати робочі і довірливі відносини з колективом дітей
	Використання різних прийомів і методів у роботі
	Здатність інтерпретувати навчальний матеріал
	Здатність знаходити кожному учневі якнайкращі ролі при здійсненні навчальної діяльності
	Здібність до творчого мислення
	Креасофічність (творче, мудре ставлення до дітей)
	Здатність установлювати позитивні відносини з педагогічним колективом
	Здатність чітко представляти і реалізовувати цілі і мотиви своєї діяльності
	Використання різних дидактичних прийомів на уроці
	Творче ставлення до власного здоров'я
	Здатність включати учнів у різні види діяльності
	Вимогливість до інших людей
	Схильність до інноваційних ідей

Здатність "заряджати" своєю енергією інших
Здатність до самореалізації
Здатність до адекватної оцінки учнів
Здатність до композиційної побудови майбутніх занять
Здатність встановлювати позитивні взаємини з окремими учнями
Здатність і прагнення до постійної самоосвіти
Здатність до творчого мислення
Любов до дітей
Здатність знаходити нові і несподівані рішення проблем
Здатність об'єктивно оцінювати свої досягнення, сили і можливості
Здатність установлювати позитивні взаємини з адміністрацією школи
Наявність хорошої дикції, техніки, виразності і нормативної мови
Уміння зв'язно і логічно висловлювати свої думки
Наявність практичної письменності
Швидка адаптація до нових умов
Здатність до емоційної чуйності на переживання інших людей
Постійність гарного настрою
Уміння доступно донести свої думки і наміри
Широкий кругозір, що виходить за рамки професії
Уміння обстоювати свою точку зору
Завзятість у подоланні труднощів
Урівноваженість і самоволодання
Уміння знайти привабливі сторони у будь-якому виді діяльності
Здатність до творчого самопроекування
Здатність до вдосконалення індивідуального стилю діяльності
Прагнення до духовного єднання з дітьми
Здатність до конструювання освітньої ситуації
Здатність використовувати освітню ситуацію для вирішення виховних проблем
Стійкість позиції, свій педагогічний почерк
Здатність пізнавати власні індивідуально-психологічні особливості
Наявність педагогічного такту
Здатність помічати недоліки в інших людях – критичність
Вимогливість до себе
Самодостатність у праці
Наявність самоволодання і витримки
Різносторонність розумових здібностей
Товариськість
Уміння організувати власну діяльність
Щирість у спілкуванні з дітьми
Прояв чуйності і терпіння
Уміння здійснювати сприйняття і адекватне пізнання особистості дітей
Здатність до дослідження результатів своєї діяльності

	Здатність брати на себе відповідальність у складних ситуаціях
	Уміння вислуховувати іншу людину
	Здатність швидко знайти потрібний тон у спілкуванні
	Відповідальність за свої дії і їх наслідки
	Прагнення бути визнаним фахівцем в своїй професії
	Постійна спрямованість на вдосконалення своїх знань
	Прагнення навчити, пояснити, допомогти
	Широкий кругозір, що виходить за рамки професії
	Усвідомлення меж своєї компетентності
	Прагнення до високої якості діяльності
	Уміння правильно поставити і знайти шляхи рішення виховних завдань
	Уміння використовувати мову і міміку для досягнення результатів

3. Відмітьте найголовніші цілі своєї діяльності:
4. Якого результату в педагогічній діяльності Ви хочете досягти?
5. Який характер має Ваша самоосвітня діяльність:
 - а) систематичний;
 - б) періодичний;
 - в) не приділяю цьому уваги.

6. Відзначте значущість позитивних і негативних факторів, що впливають на Вашу професійну діяльність. Відповідайте за допомогою цифр: 2 – дуже важливо ; 1 – бажано; 0 – неважливо.

- а) можливість займатися улюбленою справою;
- б) творче саморозкриття особистості;
- в) відповідність роботи характеру і здібностям;
- г) можливість роботи з дітьми;
- д) можливість особистісного і професійного самовдосконалення;
- е) нервове та фізичне перевантаження;
- є) низька заробітна платня;
- ж) відсутність відповідних для саморозвитку умов у ЗДО.

Ранжирування професійно важливих якостей педагогічної діяльності

Проранжируйте, будь ласка, нижче перераховані професійно важливі якості за ступенем їх значущості у Вашій професійній діяльності. На перше місце поставте найбільш значуще, потім менш і т.д.

№ з/п	Професійно важливі уміння
	Уміння зв'язно, логічно, доступно викладати і доносити свої думки і наміри
	Уміння застосовувати різні педагогічні прийоми і методи відповідно до ситуації
	Уміння ставити і розв'язувати пізнавальні завдання
	Уміння бачити протиріччя і проблеми у всебічному розвитку дітей
	Уміння співпрацювати з дітьми в процесі навчально-виховної діяльності
	Уміння встановлювати позитивні стосунки з дітьми
	Уміння передбачати можливу реакцію дітей на педагогічний вплив
	Уміння створювати атмосферу взаємодовіри в колективі
	Уміння бачити світ очима дітей
	Уміння організовувати власну діяльність
	Уміння здійснювати перебудову своєї діяльності. Імпровізація
	Уміння чітко уявляти і реалізовувати цілі і мотиви своєї діяльності
	Уміння обстоювати власну точку зору
	Уміння координувати діяльність дітей
	Уміння застосовувати різноманітні методики дослідження розвитку
	Уміння систематизувати та класифікувати
	Уміння долати труднощі і не зупинятися на досягнутому
	Уміння планувати час
	Уміння планувати свою роботу
	Уміння моделювати педагогічний процес
	Уміння аналізувати педагогічну діяльність
	Уміння самоаналізу та рефлексії
	Уміння самоорганізації і мобілізації
	Уміння аналізувати педагогічну діяльність
	Уміння самоаналізу та рефлексії
	Уміння самоорганізації і мобілізації

Діагностика рівня саморозвитку в професійно-педагогічній діяльності

(Л.Н. Березнова)

Шановний колего!

Даний тест включає 18 питань і по три передбачувані відповіді на кожне. Однозначно обрані відповіді дозволять Вам визначити рівень прагнення до саморозвитку, самооцінку своїх якостей, що сприяють саморозвиткові. Для цього необхідно обрати тільки один із запропонованих варіантів відповіді, а потім підрахувати суму балів.

Опитувальник

1. На основі порівняльної самооцінки виберіть, яка характеристика Вам найбільше підходить:

- а) цілеспрямований;
- б) працьовитий;
- в) дисциплінований.

2. За що Вас цінують колеги?

- а) за те, що я відповідальний;
- б) за те, що відстоюю свою позицію і не змінюю рішень;
- в) за те, що я ерудований.

3. Як Ви ставитеся до ідеї створення проекту педагогічної підтримки?

- а) думаю, що це непродуктивне витрачання часу;
- б) глибоко не осмислював проблему;
- в) позитивно, візьму активну участь у створенні проекту.

4. Що Вам найбільше заважає професійно самоудосконалюватися?

- а) нестача часу;
- б) відсутність необхідної літератури й умов;
- в) недостатній рівень сили волі й завзятості.

5. Які особисто Ваші типові утруднення в здійсненні ідеї педагогічної підтримки?

- а) не ставив перед собою задачу аналізувати утруднення;

б) маючи великий досвід, утруднень не відчуваю;

в) точно не знаю.

6. На основі порівняльної самооцінки виберіть, яка характеристика вам найбільше підходить:

а) вимогливий;

б) наполегливий;

в) поблажливий.

7. На основі порівняльної самооцінки виберіть, яка характеристика Вам найбільше підходить:

а) рішучий;

б) кмітливий;

в) допитливий.

8. Яка Ваша позиція у створенні проекту педагогічної підтримки:

а) генератор ідей;

б) критик;

в) організатор.

9. На основі порівняльної самооцінки виберіть, які якості у Вас розвинені більшою мірою:

а) сила волі;

б) завзятість;

в) обов'язковість.

10. Що Ви найчастіше робите, коли у Вас з'являється вільний час?

а) займаюся улюбленою справою;

б) читаю;

в) проводжу час із друзями.

11. Яка з нижчеподаних сфер для Вас останнім часом становить пізнавальний інтерес:

а) методичні знання;

б) теоретичні знання;

в) інноваційна педагогічна діяльність.

12. У чому Ви могли б себе максимально реалізувати?

- а) якби працював так, як і колись;
- б) вважаю, що в новому проекті педагогічної підтримки;
- в) не знаю.

13. Яким Вас найчастіше вважають Ваші друзі:

- а) справедливим;
- б) доброзичливим;
- в) чуйним.

14. Який із трьох принципів Вам є найближчим і якого Ви дотримуєтеся найчастіше?

- а) жити треба так, щоб не шкодувати за безцінно прожиті роки;
- б) у житті завжди є місце самовдосконаленню;
- в) насолода життям у творчості.

15. Хто найбільше наближається до Вашого ідеалу?

- а) Людина, сильна духом, з міцною волею;
- б) людина творча, яка багато знає і вміє;
- в) людина незалежна й упевнена у собі.

16. Чи вдасться Вам у професійному плані домогтися того, про що Ви мрієте?

- а) думаю, що так;
- б) швидше за все так;
- в) як пощастить.

17. Що Вас найбільше приваблює у створенні проекту педагогічної підтримки?

- а) те, що більшість учителів схвалюють ідею педагогічної підтримки;
- б) не знаю ще;
- в) нові можливості викладацької діяльності і перспектива самореалізації.

18. Уявіть, що Ви стали мільярдером. Що б Ви зробили насамперед?

- а) поїхав би у навколосвітню подорож;
- б) побудував би приватну школу і займався улюбленою справою;

в) поліпшив би свої побутові умови і жив у своє задоволення.

Обробка результатів.

1. За результатами тестування визначається рівень прагнення до саморозвитку. Відповіді на питання тесту оцінюються в такий спосіб:

Питання	Оцінні бали відповідей	Питання	Оцінні бали відповідей
1	А – 3, Б – 2, В – 1	10	А – 2, Б – 3, В – 1
2	А – 2, Б – 1, В – 3	11	А – 1, Б – 2, В – 3
3	А – 1, Б – 2, В – 3	12	А – 1, Б – 3, В – 2
4	А – 3, Б – 2, В – 1	13	А – 3, Б – 2, В – 1
5	А – 2, Б – 3, В – 1	14	А – 1, Б – 3, В – 2
6	А – 3, Б – 2, В – 1	15	А – 1, Б – 3, В – 2
7	А – 2, Б – 2, В – 1	16	А – 3, Б – 2, В – 1
8	А – 3, Б – 2, В – 1	17	А – 2, Б – 1, В – 3
9	А – 2, Б – 3, В – 1	18	А – 2, Б – 3, В – 1

Сумарне число балів розподіляється в такому порядку:

Сумарне число балів	Рівень прагнення до саморозвитку
18-24	Дуже низький
25-29	Низький
30-34	Нижчий за середній
35-39	Середній
40-44	Вищий за середній
45-49	Високий
50-54	Дуже високий

2. Самооцінка особистістю своїх якостей, що сприяють саморозвиткові, визначається за відповідями на питання 1, 2, 6, 7, 9, 13.

Сумарне число балів у визначених питаннях розподіляється в такому порядку:

Сумарне число балів	Самооцінка особистістю своїх якостей
18-17	Дуже висока
16-15	Завищена
14-12	Нормальна
11-9	Занижена
8-7	Низька
6	Дуже низька

**Методика “Фактори, що впливають на вдосконалення і
самовдосконалення педагогів” (Н.В. Ключєва)**

*Шановний колего! Оцініть за 5-бальною шкалою фактори, що стимулюють
і перешкоджають Вашому професійному розвитку:*

5 – “так” (перешкоджають або стимулюють);

4 – скоріше “так”, ніж “ні”;

3 – і “так”, і “ні”;

2 – скоріше “ні”;

1 – “ні”.

I. Фактори, що перешкоджають:

1. Власна інерція.

2. Розчарування в результаті невдач, що раніше траплялися.

3. Відсутність підтримки в цьому питанні з боку адміністрації.

4. Негативне ставлення оточуючих, що погано сприймають Ваше бажання змін і прагнення до нового.

5. Відсутність системи роботи в цьому напрямку в методичному об’єднанні.

6. Стан здоров’я.

7. Нестача часу.

8. Обмежені ресурси, скрутні життєві обставини.

9. Відсутність об’єктивної інформації про Вашу діяльність з боку керівництва і членів колективу.

10. Втрата інтересу до педагогічної діяльності.

11. Відсутність фахівців, у яких можна було б повчитися.

II. Стимулюючі фактори:

1.Налагоджена система методичної роботи в школі.

2.Наявність фахівців (курсів), у яких можна повчитися.

3.Приклад і вплив колег.

4.Підтримка й увага до цієї проблеми керівника.

- 5.Інтерес до педагогічної діяльності.
- 6.Особистий приклад керівника школи.
- 7.Можливість здобути визнання в колективі.
- 8.Новизна діяльності, умови роботи, можливість експериментувати.
- 9.Система матеріального стимулювання.
- 10.Потреба в самовдосконаленні.
- 11.Атмосфера співробітництва і підтримки, що склалася в колективі.

Бланк відповідей

										0	1	
I										0	1	

Обробка результатів

Бали, отримані за розділом “Фактори, що перешкоджають”, сумуються:

максимум балів – 55;

мінімум балів – 11.

11-27 балів – потреба в розвитку блокована. Усвідомлення неможливості професійного росту за сформованих обставин;

28-33 бали – потреба в розвитку має слабо виражений характер. Сумнів щодо можливості професійного росту за сформованих обставин;

34-44 бали – виражена потреба в розвитку. При організації відповідних умов педагог схильний до професійного росту;

45-55 балів – явно виражена потреба в розвитку. Висока оцінка умов, що сприяють професійному росту.

Аналогічно обробляються дані за розділом “Стимулюючі фактори”.

Методика «Вивчення задоволеності педагогів своєю професією і роботою»

Шановний колего! Просимо Вас ознайомитися з даною анкетною (опитувальником) і відповісти на питання, що містяться в ній; виберіть один з варіантів відповіді ("так", "не знаю", "ні"), що збігається з Вашою думкою, і поставте під ним знак "+".

Текст опитувальника

Чи задоволені ви..	Так	Не знаю	Ні
1) вашою професією;			
2) результатами, що досягаються;			
3) взаєминами з адміністрацією ДНЗ;			
4) взаєминами з колегами;			
5) взаєминами з дітьми;			
6) взаєминами з батьками дітей;			
7) ставленням вихованців до вашої діяльності;			
8) ставленням до вашої діяльності педагогічного колективу;			
9) ставленням батьків дітей до вашої діяльності;			
10) своєю професійною підготовкою в цілому;			
11) своєю методичною підготовкою;			
12) своєю теоретичною підготовкою;			
13) своєю організаційною підготовкою;			
14) навчальною програмою;			
15) матеріальною базою ДНЗ;			
16) місцем роботи;			
17) заробітною платою;			

Обробка результатів:

За відповідь "так" нараховується +1 бал, за відповідь "не знаю"- 0 балів, за відповідь "ні" вираховується 1 бал. Далі проводиться сумування всіх балів з урахуванням їх знака.

Висновки.

Ступінь задоволеності роботою (за всіма 17 позиціями) оцінюється як високий, якщо обстежуваний набирає +11 балів і вище, середній - якщо набирає від +6 до +10 балів, низький - від +1 до +5 балів. Ступінь незадоволеності роботою оцінюється як низький, якщо обстежуваний набирає від -1 до -5 балів; середній - якщо набирає від -6 до -10 балів і високий – при -11 балах і вище.

Оцінка міри опанування професійно-педагогічних умінь

При оцінці використовуйте наступну шкалу:

0 0 - не опанував уміння;

1 - оволодів в мінімальній мірі;

2 - оволодів в середній мірі;

3 - оволодів у високій мірі.

У відповідній графі проставте бал, який визначає міру опанування наступних умінь.

Перелік умінь	Рівень умінь Початок практики	Рівень умінь Кінець практики
<p>Проектувально-прогностичні уміння</p> <ul style="list-style-type: none"> -Уміння прогнозувати: результати педагогічних дій; можливі труднощі в здійсненні освітнього процесу -Уміння ставити цілі і формулювати завдання педагогічної діяльності з дітьми -Уміння планувати: колективну роботу з дітьми; індивідуальну роботу з дитиною; роботу з батьками 		
<p>Організаторські уміння</p> <ul style="list-style-type: none"> -Уміння організовувати дітей: в грі; праці; на заняттях; у режимних процесах -Уміння організовувати деякі форми роботи з батьками 		
<p>Методичні уміння</p> <ul style="list-style-type: none"> -Володіння методами і прийомами роботи з дітьми: по розвитку мови; екологічному вихованню; фізичній культурі; розвитку математичних уявлень; розвитку художніх здібностей; розвитку ігрової діяльності; здійсненню трудового виховання -Уміння здійснювати індивідуальний підхід до дітей -Уміння створювати умови для повноцінного розвитку, виховання і навчання дітей -Уміння активізувати пізнавальну діяльність дітей -Уміння розвивати творчі здібності дітей 		

<p>-Уміння розробляти конспекти різних видів діяльності дітей</p>		
<p>Діагностичні уміння -Уміння вивчати: особистість дитини; колектив дітей; діяльність дітей -Уміння аналізувати: продукти дитячої діяльності; оснащення педагогічного процесу; власну діяльність -Володіння діагностичними методиками визначення рівня розвитку: фізичного; розумового; морального; естетичного -Уміння скласти психолого-педагогічну характеристику на дитину -Володіння педагогічною рефлексією</p>		
<p>Захисні уміння -Уміння створювати сприятливі умови для здорового способу життя дітей -Уміння створювати кожній дитині почуття захищеності -Уміння створювати позитивний емоційний клімат в дитячому колективі -Уміння проводити загартовальні процедури -Уміння стежити за руховим режимом і фізичним навантаженням дітей -Уміння охороняти нервову систему, зір, слух і інші органи дітей -Уміння надавати першу медичну допомогу</p>		
<p>Комунікативні уміння -Уміння цілеспрямовано організувати спілкування і управляти їм -Уміння регулювати, своєчасно і розумно перебудовувати (з урахуванням реакції у відповідь) взаюмовідношення: з дітьми; батьками -Уміння публічно виступати перед: педагогічним колективом; батьками -Володіння педагогічним тактом -Уміння створювати атмосферу співпраці, співучасті, співтворчості, сівраді -Уміння вирішувати конфліктні ситуації в дитячому колективі -Уміння невербального спілкування з дітьми</p>		

<ul style="list-style-type: none"> -Уміння управляти своєю поведінкою і настроєм -Уміння чітко і переконливо виражати свої думки -Уміння розуміти внутрішню психологічну позицію дітей, дивитися на світ очима дітей -Володіння демократичним стилем поведінки 		
<p style="text-align: center;">Дослідницькі уміння</p> <ul style="list-style-type: none"> -Уміння поставити цілі, завдання і розробити відповідний план освітнього процесу на основі виявлених психологічних особливостей дітей і рівня їх знань і умінь -Володіння дослідницькими методами в професійній діяльності: спрстереження; анкетування; інтерв'ювання; експеримент; обробка і узагальнення результатів; формулювання висновків та ін. 		
<p style="text-align: center;">Коректувальні уміння</p> <ul style="list-style-type: none"> -Уміння вести коректувальну роботу з дітьми: по звуковимові і розвитку мови; фізичному розвитку; моральному вихованню; розумовому вихованню; у сфері спілкування; по засвоєнню програмного навчального матеріалу -Уміння вести коректувальну роботу з батьками 		
<p style="text-align: center;">Прикладні уміння</p> <ul style="list-style-type: none"> -Уміння виготовити дидактичні матеріали -Уміння виготовити ігри і іграшки, атрибути до ігор -Уміння оформити виставки, ширми та ін. -Уміння естетично і педагогічно грамотно оформити приміщення і ділянку дошкільної установи 		

Методичні настанови студентам-практикантам

Пам'ятаєте, що перша зустріч з дітьми - важливий момент в ході практики. Від неї багато в чому залежить, як складуться ваші стосунки з дошкільниками і вихователями.

Якщо ви хочете, щоб педагогічна діяльність проходила успішно, спочатку потрібно викликати інтерес дітей до себе.

При цьому в стосунках з дітьми необхідно відразу встановити певну дистанцію, не допускати панібратства. Інакше це може викликати у вас труднощі в управлінні вихованцями надалі.

Не витрачайте часу на завоювання симпатії і інтересу у тих, кому ви не сподобалися, а усю свою активність направте на дітей, які ще індіферентні до вас.

Заздалегідь проглянете збірки ігор і виберіть з них найцікавіші; підберіть веселі забави, які можна провести з дітьми на прогулянці і в приміщенні.

Подивитися альбоми з виробами і виберіть ті, які ви самі зробите для дітей і навчите їх робити самостійно; підберіть цікаві книжки, які ви могли б їм прочитати, і тому подібне

Проаналізуйте свої здібності і подумайте, як ефектніше піднести їх дітям. Чим різноманітніше будуть ваші пропозиції цікавих справ, тим більший круг дітей ви притягнете до себе.

В процесі спілкування з дітьми придивляйтеся до їх поведінки, особливостей взаємин. При подальшому вивченні колективу вихованців вам допоможе соціометрія.

Ім'я має велике значення для дитини, тому постарайтеся швидше запам'ятати імена дітей. Щоб полегшити цю процедуру, можна виготовити картонні значки із зображенням казкових героїв, іграшок і тому подібне. На них написати імена дітей і прикріпити до їх одягу. Якщо ви спілкуєтеся із старшими групами, то це завдання можна запропонувати їм виконати самим.

Щоб відстежувати психологічний клімат в групі, емоційний стан дітей, можна використовувати наступний прийом. Повісьте на стіні розліняний лист

ватману з прізвищами дітей і днями практики. Щодня в певний час доби (наприклад, перед заняттями або увечері перед прогулянкою) запропонуєте дітям намалювати особу, настрої, що відбиває їх, сьогодні.

Будьте чуйними і уважними до дітей, помічайте їх щонайменші досягнення, хвалите, заохочуйте.

Дуже важливо встановити позитивні взаємини з педагогами дошкільної установи. Ввічливість, добросердість, коректність, скромність, тактовність і пошана - ось якості, які допоможуть вам в цьому.

Уважно вивчайте педагогічну діяльність вихователя-наставника, помічайте усі нюанси його роботи. Створюйте "Скарбничку педагогічних знахідок". Досвід професіонала в організації діяльності дітей, рішенні конфліктних ситуацій, використанні певних засобів, методів і прийомів роботи з дітьми - це неоцінний клад, який ви можете для себе відкрити на практиці.

Радьтеся з вихователями своєї групи при складанні плану роботи з дітьми.

Щоб щодня практики проходив з користю, цікаво для вас і ваших підопічних, - творите і залучайте до творчості дітей! Саме у творчості людина самореалізується і отримує від цього задоволення!

Стосунки з батьками займають таке ж важливе місце в роботі вихователя, як і стосунки з їх дітьми. Ніколи не скаржтеся на дитину, як би негоже він не поведився. Розповідайте їм про те, чим він займався, чому навчився, про його досягнення. Порадьте папам і мамам, що вони ще можуть зробити для подальшого вдосконалення умінь свою дитину, поглиблення знань, виховання позитивних рис особи та ін.

Підготовку до залікових видів діяльності починайте з самого початку практики.

При проведенні залікових видів діяльності необхідно показати свої кращі сторони, максимально розкрити властиві вам педагогічні можливості. Це зіграє велику роль у вашій професійній самооцінці і оцінці вас як фахівця з боку керівників практики, вихователів, ваших однокурсників.

Успіх відкритих (залікових) видів діяльності багато в чому залежить від правильного вибору розділу і теми. Вибір цей слід робити виходячи з обліку інтересів дітей вашої групи, їх особливостей, а також ваших схильностей, здібностей, особових і наукових інтересів.

Не слід копіювати готові розробки занять при підготовці залікових видів діяльності. Дайте волю своєї фантазії, спробуйте виконати найсміливіші задуми в реалізації завдань навчання і виховання дошкільників.

Продумайте, які знання, уміння необхідно буде сформувати у дітей, сплануйте підготовчу роботу у своєму проекті педагогічної діяльності. Ви повинні показати те, чому ви змогли навчити дітей і чому навчилися самі. Ця робота може співпадати з темою вашого наукового дослідження.

Ретельно продумайте і визначите методи, прийоми, засоби, які ви використовуватимете. Вони повинні відповідати віковим і індивідуальним особливостям дітей групи, відповідати рівню сучасних вимог до освіти дошкільників, враховувати останні наукові дослідження.

Складіть конспект діяльності, обговорите його з вихователем, однокурсниками. Проконсультуйтеся з викладачами внз. Ділові, конструктивні ради допоможуть вам довести задум до хорошого рівня.

Важливо продумати оформлення приміщення, доцільне розміщення устаткування, наочних посібників. Заздалегідь підготуйте усе необхідне, щоб в день залікового заняття не втрачати часу на пошук.

Напередодні проведення відкритого перегляду промовите, програйте свій конспект. Психологічно налаштуйтеся на успіх майбутньої діяльності.

Ні в якому разі не користуйтеся конспектом в ході проведення залікового виду діяльності. Це не лише не допоможе вам, а навіть погіршить сприйняття матеріалу дітьми, понизить загальне враження від вашої діяльності. Крім того, це заважатиме вам у відстежуванні реакції дітей, в ухваленні своєчасних оперативних рішень.

Якщо в майбутньому занятті існують моменти, коли ви відчуваєте, що легко можете збитися, напишіть план на невеликій листівці і в потрібний момент скористайтеся нею.

При проведенні залікового виду діяльності уся увага сфокусована на дітях, а не на собі. Постійне відстежування, відповідаєте ви або немає необхідним вимогам до проведення цього виду діяльності, тільки понизить рівень його організації. Ви проводите цей вид діяльності передусім для дітей, а не для тих, хто прийшов його спостерігати. Така позиція допоможе вам легше вирішувати поставлені завдання, вільніше і швидше знаходити вихід з несподівано виникаючих ситуацій. А усі, хто прийшов на заняття, що проводиться вами, - це ваші друзі, колеги, готові вас підтримати справою, радою, допомогти в професійному становленні.